

Новы Час

СЯРГЕЙ МАЦКЕВІЧ

Стар. 6

КОЛЬКІ КАШТУЕ ПЕНСІЯ

Напярэдадні выбараў улады абыходзяць маўчаннем тэму падвышэння пенсійнага ўзросту

Стар. 5

НАС ПАДТРЫМАЛІ ТОЛЬКІ ГАРЫ ПОТЭР І БРЫДЖЫТ ДЖОНС

Пра брытанскую палітыку журналіст «НЧ» Алег Новікаў размаўляе са Стывенам Гаўжам, адным з кіраунікоў Ліберальна-дэмакратычнай партыі

Стар. 13

СОНЦА ЎДАРЫЦЬ ПА РЭЖЫМУ

Стар. 15

ISSN 2218-2144

10031

ЧЫТАЙЦЕ
Ў НАСТУПНЫМ НУМАРЫ!

ІНТЭРНЕТ БЕЛАРУСЬ У ЧАКАННІ МІЛЬЯРДАЎ

Артыкул Вольгі Хвоін

► ПАЛІТЭКАНОМІКА

ПІЯР ПАДЧАС НАРАДЫ

Вольга Хвоін

Аляксандр Лукашэнка ўшчэнт раскрытыкаваў урад прэм'ер-міністра Сяргея Сідорскага. Палітычныя аглядальнікі прадракаюць прэм'еру адстаўку. Але чарговае «ператрахванне» — ці не традыцыйны метод уплыву на свядомасць электарату. Каб кожны ведаў, хто ў Беларусі сапраўдны гаспадарнік.

Аляксандру Рыгоравічу у запале нават крыху заблытаўся ў сваіх ацэнках эканамічнай сітуацыі ў Беларусі. Спачатку падчас працоўнай паездкі па Гомельскай вобласці заявіў, што «мы выкараскаліся з той сітуацыі, у якую нас паставіла Расія ў пачатку гэтага года». Падчас нарады па пытаннях працы нафтаперапрацоўчай галіны, што адбылася на Мазырскім НПЗ, кіраунік Беларусі задаволена канстатаваў: «Перапрацоўка, пастаўка для ўнутраных патрэбаў і на экспарт вуглевадароднай сырвяны, забеспечэнне вуглевадароднай сырвяной нашай дзяржавы — падобна пытанню быць або не быць Беларусі як сувереннай і незалежнай дзяржаве. Тому гэта важны кірунак нашай дзеянасці, і мы з гонарам і годнасцю павінны з наяўнай сітуацыі знайсці выхад. Дакладней — знайшлі». Нафтаперапрацоўка ў нас — валютны здабытчык. То бок усё наладзілася, і крэдыты прасіць больш не будзем. Ці ёсё ж папросім? Інакш чаму ўрад краіны ўжо прапануе кірауніку дзяржавы павялічыць дэфіцит бюджету сёлета амаль удвая — на 2,5

тырльёна рублёў і давесці яго да 5,2 тырльёна рублёў?

Разам з tym (што нелагічна, на погляд эканаміста) кірауніцтва краіны абяцае да канца года падняць узровень сярэдняй заробкай платы па краіне да пяцісот долараў, то бок плануеца падзагрузіць працай друкароў манетнага двара. Бо грошай абектыўна ў бюджетце няма. Але калі дзены выбараў усё бліжэй і бліжэй, то не час думачы пра наступствы. Галоўнае — эмоцыі, пазіцыйныя, натуральна ж.

Вось з 1 верасня ўжо падвесілі заробак асобным катэгорыям бюджетнікаў. Пастановай Савета міністраў вызначаныя карэктуючыя каэфіцыенты

да тарыфных ставак 1-27 разраду, што разлічваюцца па Адзінай тарыфнай сетцы. У адпаведнасці з пастановай, на 10% падвышаныя тарыфныя аклады маладым спецыялістам, якія накіраваныя на працу па размеркаванні ў бюджетных арганізацыях. На 25% падвышаныя тарыфныя аклады педагогам бюджетных арганізацыяў, за выключэннем прафесарска-выкладчыцкага складу вышэйшых навучальных установ і ўстаноў адукацыі, якія забяспечваюць падвышэнне кваліфікацыі і перападрыхтоўку кадраў. Таксама на 25% падвышаныя тарыфныя аклады лекарам, уключаючы кіраунікамі, што працаюць

у бюджетных арганізацыях. Тарыфныя аклады работнікам устаноў сацыяльнага абслугоўвання і культурна-асветніцкіх устаноў падвысілі на 15%.

Такім чынам, карэктнік заробку «слабых звёнаў» — бюджетнік — мусіць зрабіць рэчаіснасцю планы кірауніцтва Беларусі аб сярэднім заробку па краіне ў 500 долараў. З 1 лістапада чакаеца падвышэнне заробку ўсіх бюджетнікаў. Тарыфную стаўку павялічыць удвай — да 180 тысяч рублёў. Плануеца, што пасля падвышэння заробкі ў бюджетнай сферы складуць прыкладна 405-410 долараў у эквіваленце. Амбіцыі беларускага кірауніцтва сягаюць яшчэ

вышэй: да канца 2015 года зрабіць сярэдні заробак у тысячу долараў.

Дык вось з такімі аптымістычнымі прагнозамі і ацэнкамі Аляксандра Лукашэнка знайшоў крайняга ў невыкананні прагнозных паказчыкаў. Прэм'ер-міністр, як асаніў, кіраунік Беларусі, лезе наперад бацькі ў пекла, то бок перавышае свою кампетэнцыю і становіща палітыкам. «Вы голы эканаміст, а не палітык. Палітык тут я», — паставіў на месца кірауніка ўрада Лукашэнка пасля таго, як той прапанаваў падоўжыць крэдыты шэрагу прадпрыемствам аўтамабільнай галіны — МАЗу, БЕЛАЗу, Белкарду, БАТЭ, МТЗ і заводу аўтагідраўмациі. Летасць гэтым прадпрыемствамі атрымалі палёгкавыя крэдыты пад 3% гадавых з пагашэннем у 2011 годзе, з восені надыходзіць час аддаваць пазыкі, але сродкаў прадпрыемствамі не маюць.

Раней падобныя паслабленні і саступкі рабіліся многім беларускім прадпрыемствам, і для Лукашэнкі прапанова прэм'ера — не навінка, але цяпер момант, калі перакідваць праблемы эканомікі на іншых асобаў Аляксандру Лукашэнку найбольш выгодна. У кантэксте будучых прэзідэнцкіх выбараў гэта зручны і, трэба сказаць, традыцыйны для Лукашэнкі піяр-ход.

Пасля разгромнай нарады папаўзлі чуткі, што кіраунік Беларусі хоча зняць прэм'ера з пасады з-за палітычнай рэчыні (быццам бы Крэмль можа зрабіць на яго стаўку), але ствараць канфлікты, напружваць адносіны ў сваім акружэнні перед знакавымі падзеямі для Лукашэнкі ўсё ж няслушныя крок, і як палітык таленавіты ён гэта разумее. Так што змены ўраду да выбараў наўрад ці можна чакаць.

ФАКТЫ, ПАДЗЕІ, ЛЮДЗІ

2

▼ НАВІНЫ РЭГІЁНАЎ

БРЭСТ. ЗА СВАЕ ПРАВЫ

Брэсцкія грамадскія арганізацыі вырашалі паўплываць на мясцовыя ўлады з мэтай удасканалення заканадаўства, інфраструктуры для развіція веласіпеднага транспарту ў горадзе. Яны заклікалі тых, хто любіць актыўны адпачынак, чистае паветра і веласіпеды, прыняць удзел у акцыі «Вела-Берасце», падпісацца пад адпаведным зваротам да мясцовых уладаў, а таксама паўдзельнічаць у веласіпедным прабегу ў падтрымку ініцыятывы. Акцыя адбудзеца 4 верасня.

СВІСЛАЧ. «НАРОДНЫЯ ДЭПУТАТЫ»

Кандыдаты ў дэпутаты ад дэмакратычных пльняў Гродзеншчыны стварылі аўяднанне «Народныя дэпутаты», якое ўзначаліў мастаўчанін Дэмітры Кухлей. Яно паставіла на мэце вырашэнне сацыяльных праблем. У вёсцы Грынкі, якая знаходзіцца ў 10 кіламетрах ад Свіслачы і мае болей за 100 двароў, дайно актуальная праблема вызваліла смеція. Раней жыхары вёскі звярталіся ў мясцовы камунгас з просьбай дапамагчы вырашыць праблему. Аднак гэта пытанне было перададзена ў мясцовы сельсавет, які арганізоўваў утылізацыю цвёрдых бытавых адходаў (ЦБА) раз на месец, што не адпавядае санітарна-тэхнічным нормам. Сябры аўяднання «Народныя дэпутаты» Віктар Пяцельчыц і Валянціна Пяцельчыц з вёскі Грынкі Свіслачкага раёна накіравалі ў мясцовыя органы ўлады калектыўны зварот грамадзян за арганізацыю сістэматичнай утылізацыі ЦБА з падворкай вёскі і просьбай усталіваць адмысловыя кантэйнеры для смеція ды арганізаўць вызваліць ЦБА не радзей як раз на тыдзень.

ДЗЯРЖЫНСК. «СТОП 193.1!» НА ГАРУ

Актыўсты Асамблеі НДА ўзняліся на самую высокую кропку краіны з расцяжкай кампаніі «Стоп 193.1!» — на гару Святую (афіцыяная назва — гары Дзяржынскія). З гэтай сімвалічнай акцыі пачынаецца новы этап змагання за адмену адъёзного артыкула Крымінальнага кодэкса, які прадугледжвае адказнасць за дзейнасць ад імя незарэгістраванай арганізацыі.

Гара Святая — вышэйшая кропка ў Беларусі, якая знаходзіцца на ўзвышшы 345 метраў над узроўнем мора. Менавіта з нея вяршыні і было вырашана звярнуць увагу на праблему абмежавання свабоды асацыяцыі.

Актыўсты Асамблеі НДА запэўнілі, што кампанія «Стоп 193.1!» будзе працягвацца да моманту скасавання ганебнага артыкула.

ЗЭЛЬВА. АДРАДЖЭННЕ ТРАДЫЦІЙ

Адроджаны «Анненскі кірмаш» сабраў у Зэльве калі быт тысячі удзельнікаў і гасцей. Названы ён так у гонар святой Ганны і ў XVIII стагоддзі быў адным з самых вялікіх і знакамітых кірмашоў у Еўропе. У свой час сюды з'язжаліся гандляваць да 5 тысяч купцоў. Кірмаш цягнуўся месяц. Яго удзельнікі прывозілі на продаж коней, тытуны, спецыі, адзенне, абутик, мастацкія вырабы і іншыя тавары з розных краін, у тым ліку Грэцыі, Турцыі, Персіі. У часы «Анненскага кірмашу» гаварылі, што зэльвенцы 11 месяцаў сумуюць, а месяц жывуць.

Падрыхтаваў Язэп Палубята

► ДАБРАЧЫННАСЦЬ

АМБАСАДАР ДЗЕЦЯМ

Генадзь КЕСНЕР

31 жніўня новы амбасадар Германіі ў Беларусі доктар Крыстаф Вайль узяў удзел у адкрыці дзіцячай гульнёвой пляцоўкі ў пасёлку Калодзішчы Мінскага раёна. Гэта пляцоўка стала падарункам мясцовай школе ад нямецкага пасольства, якое прафинансавала яе ўзвядзенне.

Фото агура

«Першы званок» у Калодзішчах і адкрыццё школьнай пляцоўкі сталі першым публічным мерапрыемствам Крыстафа Вайля ў якасці пасла ў Беларусі. Гэты дабрачынны праект, які дае магчымасць адпачываць і гуляць на свежым паветры 750 мясцовым школьнікам, быў рэалізаваны ў межах праграмы Тэхнічнага супрацоўніцтва з дапамогай Мясцовага фонду ўстойлівага развіцця «Інавацыі для рэгіёнаў» у Калодзішчах.

Нямецкага амбасадара супрадавчалі супрацоўнікі пасольства, старшыня Праўлення Нямецкага эканамічнага клуба ў Беларусі Клаус Байер. З беларускага боку прысутнічалі старшыня Мінскага райвыканкаму Пётр Ярош, супрацоўнікі мясцовага аддзелу адукацыі.

Звяртаючыся да прысутных настаўнікаў, вучняў каладзішчанскай агульнаадукацыйнай сярэдняй школы і іх бацькоў, Крыстаф Вайль падзякаваў за запрашэнне прыняць удзел у свяце «першага званка» і за магчымасць урачыста адкрыць дзіцячую гульнёвую пляцоўку.

«Кажуць, што немцы заўсёды шмат гаворачаюць. Але сёння буду выключэннем, бо мне сорамна перад вами рабіць моўную памылку, — пажартаваў дыпламат. — Некаторыя палітычныя назіральнікі маглі б адзначыць, што наша сённяшніяе мерапрыемства — адкрыццё гульнёвой пляцоўкі — не з'яўляецца сур'ёзнай справай у дачыненніх паміж народамі, але я з гэтым не згодны. Падмурок сяброўскіх адносін паміж дзяржавамі заўжды будзеца на

чалавечых стасунках, арыентаваных на будучыню. А што можа быць лепшае ў будучыні, як не радасць дзяцей?»

Двое старшакласнікі звярнуліся да нямецкіх гасцей на іх роднай мове і павябіці захоўваць і берагчы пляцоўку, каб на ёй маглі гуляць і іншыя пакаленні хлопчыкаў і дзяўчынек. Дырэктар каладзішчанской школы Валянціна Вялікаселец ад імя настаўнікаў, вучняў і іх бацькоў падзякавала нямецкую амбасаду за такі цудоўны падарунак.

Крыстаф Вайль павябіці, што гэта не апошні дабрачынны праект з удзелам нямецкай амбасады, гуманітарнаму супрацоўніцтву новы кіраўнік дыпламатычнага прадстаўніцтва ФРГ збіраецца надаваць вялікую ўвагу падчас сваёй місіі ў Беларусі.

► ІНТЭРНЭТ

КІТАЙСКІ ДОСВЕД ДЛЯ БЕЛАРУСІ

Вольга ХВОІН

31 верасня ў Беларусі ўводзіцца фільтрацыя інтэрнэт-кантэнту. Цяпер правайдэрэы абавязаныя мец сістэмы абмежавання доступу да некаторых інтэрнэт-ресурсаў. У няміласць трапілі матэрыялы экстремісцкага, парнаграфічнага характару, пропаганда гвалту, звесткі пра незаконны зварот зброі і боепрыпасаў, інфармацыя, якая садзейнічае гандлю людзьмі.

Спіс табуяваных рэсурсаў складае Дзяржаўная інспекцыя па электрасувязі на падставе

застаўнія кіраўнікі Камітэта дзяржкантролю, Генеральныя пракуратуры, Апература-аналітычнага цэнтра, рэспубліканскіх органаў дзяржкіравання.

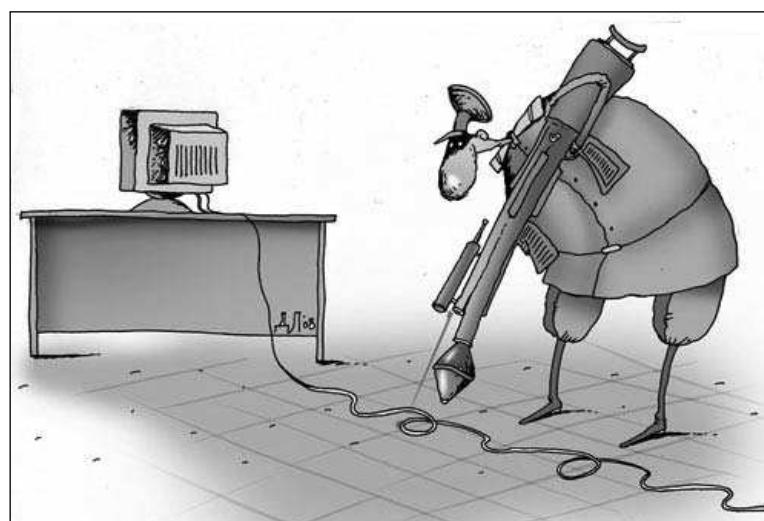
Цяпер сайты з такім напаўненнем немагчыма будзе прагледзець з кампьютера на працоўным месцы ў дзяржуставані, арганізаціі адукацыі і культуры. Фільтры на згаданыя тыпы інфармацыі будуть прымяняцца незалежна ад таго, дзе знаходзіцца сайт і якім відам доступу паслугоўваеца карыстальнік інтэрнэту. Магчыма таксама фільтрацыя інтэрнэт-кантэнту па запыту карыстальніка, напрыклад, калі бацькі хочуць заблакаваць доступ да некаторых рэсурсаў з кампьютера сваім дзяцінцам. Да словаў, выдаткі на фільтрацыю правайдэрэы плануюць пераклассіць на карыстальнікаў.

Палажэнне аб парадку абмежавання доступу карыстальнікаў

інтэрнэт-паслуг да інфармацыі зацверджана пастановай Апераціўна-аналітычнага цэнтра пры презідэнце і Мінсувеі 29 чэрвеня. Дакумент прыняты ў выкананне прэзідэнцкага ўказу № 60 «Аб мерах па ўдасканаленні выкарыстання нацыянальнага сегмента сеткі інтэрнэт».

Калі гаворка вядзеца пра рэгуляванне інтэрнэту, то звычайна ўзгадваеца Кітай, дзе сеіца, сродкі масавай інфармацыі, у тым ліку і электронныя, знаходзяцца пад кантролем уладаў. Грамадскасць нашай краіны ўжо шматкроць выказала занепакоенасць наконт магчымага ўвядзення цэнзуры ў сувязі з фільтрацыяй інтэрнэту. Цяпер шэраг незалежных СМИ з-за неспрыяльных умоў працы сышлі ў інтэрнэт. І калі чыноўнікі паліцаць іх кантэнт дэструктыўным, то правайдэрэы будуть абавязаныя заблакаваць доступ да такіх сайтаў.

Гендырэктар УП «Надзеіныя праграмы» (tut.by) Юрый Зісер пакуль не драматызуе сітуацыю і звяртае ўвагу на то, што фільтрацыя першапачаткова мае добрыя намеры. «Указ быў прыняты па пагады таму, але пакуль нікога надта не абмежаваў. Трэба паглядзець, як будзе ўсё на практицы, але думаю, што ўрэшце гэтыя абмежаванні толькі павялічыць колькасць хатніх падключэнняў да інтэрнэту, бо на працы многія будуть абмежаваныя ў доступе», — робіць выснову ўладальнік буйнейшага інтэрнэт-парталу ў Беларусі.

► ПАДРАБЯЗНАСЦІ

СВЯТА НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

Аляксей ХАДЫКА

31 жніўня ў Вялікім тэатры оперы і балета /у Мінску амбасада Украіны арганізавала ўрачысты прыём у гонар свята 19-годдзя Незалежнасці краіны, якое было адзначана 24 жніўня.

Прадстаўнікамі акредытаваных у Беларусі дыпламатычных місій, беларускіх дзяржаўных, навуковых і культурніцкіх установ, палітыкам, грамадскім дзеячам і журнaliстам была прадстаўлена кароткая відэоправадзіца з пераломных для ўсяго былога СССР 1990-х гадоў і зварот новага прэзідэнта Украіны. На вялікім экране праплылі жывыя ланцуг людзей, якія ў дні абвяшчэння незалежнасці рука ў руку сталі ад Кіева да Львова, жоўта-блакітны сцяг, упершыню ўзяты над Львоўскай ратушай, сцэны падпісання дамовы ў Віскулях у снежні 1991 года. У працавое Віктара Януковіча гучалі важныя слова пра ўмацаванне дэмакратычнай дзяржаўнасці, грамадскай супольнасці і свобо-

ды слова ў краіне, прынцыпы, якія ён лічыць найважнайшымі для развіцця сваёй краіны. З вітаннямі да прысутных звярнуліся Раман Безсметны, надзвычайны і павяшчаны пасол Украіны ў РБ, і ад беларускага боку намеснік міністра замежных спраў Андрэй Еўдачэнка. Раман Безсметны, адзначыўшы важнасць падзеі — «заваявання незалежнасці, за якую змагаліся і гінулі пакалені ўкраінскага народу, і якая нарэшце адбылася», пажадаў далейшага ўмацавання беларуска-ўкраінскага сяброўства. Андрэй Еўдачэнка з'явіўся ў што Украіна і Беларусь маюць вялізны патэнцыял і ўсе магчымасці для развіцця двухбаковых адносін.

Канцэрт, які завяршыў імпрэзу, паказаў, што і стасункі ў галіне культуры маюць усе магчымасці пашырацца. У выкананні беларускіх артысту — лір'янага тэнара Эдуарда Мартынку, Аллы Губы-Плакіны, Андрэя Валенція, украінскіх — саліста Нацыянальнай оперы Украіны Сурэна Максутава і іншых прагучалі ары і з оперы М. Лысенкі «Тарас Бульба» і «Наталка-панталіка», Дз. Смольскага «Сівая легенда», Дз. Пучыні і Дж. Вердзі.

▼ ТЫДНЁВЫ АГЛЯД

ГАРАЧАЯ ФАЗА ІНФАРМАЦЫЙНАЙ ВАЙНЫ

Сяргей САЛАЎЕУ

Падаецца, што інфармацыйная вайна Беларусі і Расіі перайшла ў больш гарачую фазу: з віртуальнай інфармацыйной прасторы ў бок рэальных дзеянняў. На гэтым тыдні невядомыя ледзь не спалілі службовы аўтамабіль расійскага пасольства Беларусі ў Мінску.

30 жніўня ў 22.20 супрацоўнікі спецыяльнага батальёна міліцыі ўпраўлення дэпартамента аховы МУС Беларусі па ахове дыпламатычных прадстаўніцтваў і консульскіх установ, якія неслі службу па ахове пасольства РФ, выявілі падчас абходу тэрыторыі ўзгаранне службовай аўтамашыны «Мазда-3».

Падчас агляду месца здарэння супрацоўнікамі следча-аператывнай групы Цэнтральнага РУУС Мінска былі знайдзены шкляная бутэлька ёмістасцю 0,33 літра з-пад слабалакогольнага напою з рэшткамі гаручай сумесі, а таксама аксепткі шклянай бутэлькі з рэшткамі кнота.

Ахвяраў няма, апроч бязвіннай машыны. Зарас міліцыя Беларусі шукае падпальщыку. Але ці знайдзе?

Эты інцыдэнт падліў алею ў вонгішча расійска-беларускіх, і без гэтага няпростых адносін. Справа ў тым, што бакі — як расійскі, так і беларускі, — не дачакаўшыся вынікаў расследавання, пачалі абвінавачваць адзін у аднаго ў правакацыі, скіраванай на тое, каб сапсаваць і без таго сапсаваныя адносіны паміж краінамі. Беларускі прайладны палітолаг, кіраўнік аналітычнага цэнтра *Ecoom* Сяргей Мусіенка, які ў інтэрв'ю агенцтву «Інтэрфакс-Захад» выказаў меркаванне, што інцыдэнт можа быць правакацыяй з боку расійскіх спецслужбаў, спланаванай для таго, каб «узарваць» адносіны Беларусі і Расіі.

Рускія не засталіся ў баку, але іх каментары былі ўзорёнем вышы. У прыватнасці, заяву пра тое, што беларускі ўлады ведалі пра магчымы «тэрракт» у дачыненні да расійскага пасольства, але сядзелі склаўшы руки, зрабіў кіраўнік палітычнага дэпартамента партыі «Адзіна Расія» Аляксей Чадаеў. Больш радыкальна выказаўся лідер Ліберальна-дэмакратычнай партыі Расіі Уладзімір Жырыноўскі. «Эта пачатак перадвыбарчай барацьбы прэзідэнта Лукашэнкі. Можа, не ён сам гэта запланаваў. Але з ягонага штаба вырашылі авбастрыць адносіны з Расіяй», — заявіў Жырыноўскі.

Як вядома, Жырыноўскі з'яўляецца «неафіцыйным рупарам» меркавання кіраўніцтва Расіі.

Беларусь можа ніvelяваць увесы гэты «распал варожасці» вельмі праста: знайсці і паказаць тых падпальщыку, якія шпуплююць «кактэйлі Молатава» на тэрыторыю пасольства сяброўскай нам дзяржавы. Але, як паказвае гісторыя, наўрад ці іх знайдуць. Хіба што на ахархістай можна ўсё спісаць, бо яны ўзялі на сябе адказнасць за здарэнне.

photo.BuMedia.Net

Гэта ўжо трэці напад на пасольства Расіі ў Мінску. Першы інцыдэнт здарыўся ў ноч на 1 красавіка 1997 года. Тады будынак дыпламатычнага прадстаўніцтва быў абстрэляны з аўтамата Калашнікаў. Склады ад куль былі знайдзены не толькі на сценах амбасады, але і суседнага жылога дома. Побач з месцам здарэння быў знайдзены кінуты аўтамат і некалькі стрэляных гільз.

Другая атака адбылася ў ноч на 1 чэрвеня 2001 года. Тады на тэрыторыю пасольства ў сталіцы Беларусі невядомымі была кінутая выбухоўка. Выбухам была пашкоджаная агародка, нікто не пачырпеў.

Абодва разы вінаватых не знайшлі. І наўрад ці гэта тэнденцыя зменіцца зраз.

А вось скарыстаць гэта «хуліганства» знутры краіны ўлады могуць, і вельмі любяць гэта рабіць. Прыкладам, з-за першага інцыдэнту па следчых органах шмат пабегалі сабры «Маладога фронту», даказваючы, што яны не вярблody. Варта адзначыць і іншыя выбухі, такія, як выбух на свяце ў Дзень Незалежнасці 2008 года. Першыя, хто быў затрыманы тады, — актыўісты патрыятычнай арганізацыі «Белы легіён». Па выбухах на дыскатках у Віцебску ў 2005 годзе таксама прымаліся найперш за мясцовыя апазіцыянеры. А зараз нас чакаюць і прэзідэнцкія выбары, на якіх «прыцінцу» апазіцыю сам Бог вызначыў. Чаму б не скарыстацца момантам? Тым не менш, сам Лукашэнка таксама нас парадаваў. Усё жыццё мы ведалі, што ягоны дзень народдзіна — 30 жніўня. Але раптам 1 верасня высыветлілася, што біографію прэзідэнта «падправілі», і дзень народдіна перанёсся на 31 жніўня. Гэта выклікала шмат цікавых і вясёлых каментараў.

Як растлумачыла БелаПАН краініца ў Адміністрацыі кіраўніка дзяржавы, сутнасць утым, што маці Аляксандра Лукашэнкі паступіла ў раддом 30 жніўня вечарам, але нарадзіла ў ноч з 30-га на 31-е. «У 50-я гады ў раддамах у сельскай мясцовасці, зразумела, нікто з секундамерам не стаяў, і дакладны час нараджэння дзіцяці не адзначаўся. І нованараджанага запісалі на 30 жніўня, па даце паступлення парадзікі ў раддом», — сказаў суразмоўца.

«З-за таго, што прэзідэнт з прахадой ставіцца да гэлага свята, ён не надаваў яму значэння да моманту нараджэння малодшага сына Міка-

ляя, які з'явіўся на свет 31 жніўня, — адзначыла краініца. — А пасля нараджэння Мікалая прэзідэнт пачаў цікавіцца ў маці падрабязнасцямі свайго з'яўлення на свет і высыветліў, што фактычна адзначаць дзень нараджэння трэба 31 жніўня».

Гэта ж трэба, дажыкь да 55 гадоў, і не ведаць, калі ты нарадзіўся! Праўда, крываўдзіцелі Аляксандра Рыгоравіча заўважылі, што змяніць дзень нараджэння Колі Лукашэнкі было б прасцей, усё роўна нікто дакладна не ведае, адкуль ён з'яўляўся. Але ж яны забыліся на то, што прэзідэнт, як і салдат, дзіцёнка крываўдзіць не павінен!

Ну і больш кранальная для ўсіх наўні пра тое, што з пачатку восені мы зарас пішам па-новаму «у нескладавае» і некалькі іншых літар. 1 верасня набыў моц новы закон аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі, прыняты ў 2008 годзе.

Асноўныя змены зводзяцца да ўдакладнення правілаў пераносу слова, напісання малой і вялікай літар, да пашырэння напісання «ў», а таксама распаўсюджання прынцыпу «акання» на значную частку запазычаных слоў.

Праект новай рэдакцыі правіл, падрыхтаваны вучонымі і супрацоўнікамі Мінадукацыі, выклікаў неадназначную рэакцыю ў грамадстве, доўга ўзгадніўся і набыў моц закону толькі ў 2008 годзе. Як лічыць дырэктар Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАНБ, доктар філалагічных навук, прафесар Аляксандра Лукашэнца, новая рэдакцыя правіл павінна ўмацаваць пазіцыі беларускай мовы і павысіць яе аўтарытэт як строга ўнормаванай пісьмовай мовы з багатым слоўнікам складам. Акрамя таго, паводле меркавання Лукашэнца, новыя правілы дазволяць захаваць традыцыю пераемнасці пісьмовай беларускай мовы і спыніцца «карфаграфічны разнайбой», які праявіўся ў 1990-я гады і да гэтага часу існуе на старонках беларускамоўных выданняў.

У сваю чаргу, прадстаўнікі РГА «Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны» перакананы, што любяць змены правапісу беларускай мовы магчымы толькі пасля вяртання ёй статусу адзінай дзяржавнай мовы. Яны звяртаюць увагу на тое, што новы закон не прадугледжвае змену незадавальняльнай сітуацыі з выкарыстаннем беларускай мовы ў розных сферах грамадскага жыцця.

▼ ФІГУРЫ ТЫДНЯ

ТАЦЦЯНА ДРАЗДОЎСКАЯ

Беларуская яхтсменка Таццяна Драздouskaya перамагла па выніках восьмі гонак на чарговым этапе Кубка Еўропы. У гэтым сезоне на раҳунку спартсменкі ўжо тры перамогі ў этапах Кубка Еўропы, паведамляе сайт yachting.by. Таццяна Драздouskaya з'яўляецца лепшай спартсменкай у класе «Лазер-Радыял» у Беларусі. Таццяна — шматразовы чэмпіён нашай краіны, прызёр і пераможца этапаў Кубка свету, удзельніца фіналу чэмпіянату свету і Еўропы. У 1997 годзе прадстаўніца нашай немарской краіны стала чэмпіёнкай свету і заваявала Алімпійскую ліцэнзію, у выніку Таццяна прадстаўляла Беларусь на трох Алімпійскіх гульнях (2000, 2004, 2008). На Алімпійскіх гульнях 2008 года спартсменка заняла 23-е месца, яна з'яўляецца лідэрам нацыянальнай каманды і кандыдатам на ўдзел у Алімпійскіх гульнях 2012 года.

Таццяна Драздouskaya пачала займацца ветразевым спортом у 1992 годзе. І праз чатыры гады была заічана ў штатны склад нацыянальнай зборнай каманды Рэспублікі Беларусь. Цяпер працуе ў Міністэрстве спорту і турызму інструктарам.

АЛЯКСАНДР ЛУКАШЕНКА

Нязменны кіраўнік Беларусі адзначыў 56-ы дзень нараджэння. Ад гэтага года Аляксандар Рыгоравіч на дзень маладзейшы — у яго афіцыйнай біографіі дзень народдзінаў цяпер не 30 жніўня, а 31. У гэты ж дзень нарадзіўся малодшы сын Лукашэнкі Мікалай. Прэс-служба прэзідэнта адмаяўле змены ў біографіі, але ж масавай амнезіі пакуль у нашых суайчыннікаў не назіралася. Святоны дзень Лукашэнкі правёў у рабочай пaeзды па Гомельскай вобласці. У Мазырскім раёне амбяркоўвалася харчовая бяспека краіны ды патрэбы павелічэння экспарту сельскагаспадарчай прадукцыі. Падчас наведвання Мазырскага нафтаперапрацоўчага завodu размовы вяліся вакол тэмы паставак венесуэльскай нафты.

Прэс-служба Адміністрацыі прэзідэнта не распаўсюджвае інфармацыю, як кіраўнік Беларусі адзначае свае дні народдзінаў, адзінае, што Павел Лёгкі аднойчы заўважыў, што святкаванні звычайна сціпляюць. Падчас аднаго з выступаў Аляксандра Лукашэнка сказаў, што не ўхвале памкненію падначаленых дагадзіць яму. «Як толькі ты бачыш, што табе пачынаюць глядзець у рот і співаць песні хвалебныя — усё, труба. Заўтра рухне краіна... Што, майі партрэтамі і лозунгамі ўзвешаная сталіца, іншыя гарады краіны? Мясніковіч ведае, як у часы ягонага кіраўніцтва прэзідэнцкай адміністрацыяй я адрэагаваў, калі ў калоне дэмантрантаў пранеслі партрэты кіраўніка дзяржавы. Я яго выклікаў і папярэдзіў: яшчэ адзін партрэт, арганізаваны падчас дэмантрантаў, і ты не будзеш кіраўніком адміністрацыі». Аднак, чаго крываць душой, асоба Лукашэнкі ў свядомасці беларусаў замацаваная як асоба нязменнага прэзідэнта і «добра гаца».

ГАННА ГОМАНАВА

Ганна Гоманава папулярызуе жывапіс пра аголеную натуру. Каб наблізіць да аўдыторыі ўласныя карціны, мастачка зрабіла пікантную фотасесію напярэдадні адкрыцця другой персанальнай выставы ў Мінску. Экспазіцыя пад называй «Ваяж» прысвечана падарожкам мастачкі па свеце.

— Тэма аголеных целаў вечная і актуальная. Вядома, калі гэта не выглядае пахабна, — расказала «Салідарнасці» мастачка, а па сумяшчальніцтву прафесійная мадэль Ганна

Гоманава. — Фотасесія выкананая прафесійна. Гэта не нейкай спонтаннай праца — я і мая каманда сур'ёзна рыхталіся, імкнуліся стварыць якасны прадукт. Фатаграфіі будуць скарыстаныя для друкаванай прадукцыі — плацату, запрашальных, буклетаў, якія рэкламуюць выставу карцін.

У скарбонцы аўтара з дынастыі знакамітай сям'і мастакоў гэта будзе ўжо другая персанальная выставка. Адкрыццё першай адбылося летасць у сталічнай галерэі «Ласандэр-арт». Тады піяр-кампанія была не менш правакацыйнай. Аголеная мастачка, прыкрываючы інтимныя часткі цела толькі карцінамі, з білбордau і глянцевых старонак заклікала ацаніць сваю творчасць усіх неабыкавых.

Адкрыццё персанальной выставы Ганны Гоманавай адбудзеца 4 верасня ў гатэлі Crowne Plaza. Экспазіцыя будзе даступная для прагляду ўсіх жадаючых на працягу двух тыдняў.

АЗБУКА ПАЛІТАЛОГІІ

КАСТРЫРАВАНЯ САЦЫЯЛОГІЯ

Сяргей НІКАЛЮК

У чым галоўная нацыянальная асаблівасць вымірэння рэйтынга палітыкаў у Беларусі? У тым, што значэнні рэйтынга палітыкаў не задавальняюць.

Нядайна паразмаўляў у «Аднакласніках» са сваім старым універсітэцкім прыяцелем. Калі той даведаўся, што я цікаўлюся сацыялогіяй, быў вельмі здзіўлены: «А ня ўжо і без сацпытаўніцтва не зразумела, хто ў Беларусі пераможа на выбарах?» Мой прыяцель ужо каля 20 гадоў жыве ў Амерыцы. Узначальвае буйную лабараторыю ў кампаніі «Pfizer» — у той самой, знакамітай сваімі блакітнымі таблеткамі. Яго погляд на сацыялогію як на «навуку», якая займаеца прадказаннямі вынікаў выбараў, зразумелы. Ён спецыяліст у галіне храматаграфіі.

Большасць з апазіцыйных палітыкаў у храматаграфіі, натуральна, не разбіраюцца, што не перашкоджае амаль усім з іх абмяжоўваць сваю цікавасць да сацыялогіі выключна рэйтынгамі. Пры гэтым у аўктыўнасці рэйтынга яны не вераць і тлумачаць свой недавер «спецыфікай Беларусі». Маўляў, шмат хто баіцца выказваць негатыўную інфармацыю пра Лукашэнку, таму, адпаведна, узвешені ягонай апазіціі ніжэйшы, а ўзвешені апазіціі апазіцыйных палітыкаў — вышэйшы. Такое стаўленне да сацыялогіі сфармавалася яшчэ ў пачатку 90-х. Вады з тых часоў сплыло ніялага, але апазіцыйная шарманка іграе ўсё ту ю мелодыю.

У палку прыхільнікаў зменаў папаўненне

Чаму распаўся Савецкі Саюз? Існуюць дзясяткі навуковых тэорый, якія тлумачаць прычыну «найбуйнейшай геапалітычнай катастрофы XXI стагоддзя». На думку сацыялага Юрыя Левады, СССР распаўся, таму што ўпёрся ў сваё самае галоўнае аблежванне — у прыроду «чалавека савецкага». Калі гэта сапраўды так, то шлях Беларусі з савецкага мінулага ў Еўропу немагчымы без змены чалавека.

Здавалася б, пры такіх логіцы апазіційных палітыкі павінны стаць галоўнымі заказчыкамі незалежных сацыялагічных даследаваній. Яны ж, па выразу Жванецкага, «работаюць с людьмі», а сацыялогія — гэта эмпірычна

навука, што вывучае сацыяльныя (утвораныя людзьмі) сістэмы ў іх функцыянаванні і развіцці.

Сацыялагічны апытанні — адна з прыладаў, што дазваляе вывучаць такія сістэмы. Апытанні праводзяцца не дзеля рэйтынгаў. Самі па сабе рэйтингі, як, зрешты, кожнасць асобна ўзятая лічба апытання, не азначаюць нічога. Тут будзе дарэчы правесці паралель з рэнтгенаўскім здымкам. Для неспецыяліста ён уяўляе набор чорна-белых плямаў. Іх расшыфроўка магчымая толькі ў рамках вызначаных навуковых тэорый.

У гэтым сэнсе табліцы сацпытаўніцтва адрозніваюцца ад рэнтгенаўскіх здымкаў толькі тым, што складаюцца са словам і лічбам. Узятыя паасобку, яны падаюцца на першы погляд зразумелымі, але толькі на першы погляд. Раствумачу на прыкладзе апошняга апытання НІСЭПД. 62% рэспандэнтаў адзначылі ў чэрвені, што Беларусі патрэбныя змены. Напрошваеца варыянт трактоўкі: «Ура! Большасць беларусаў — прыхільнікі зменаў!» На фоне такой сацыялогіі цалкам лагічнай выглядае выснова, што «час Лукашэнкі сышоў».

Аднак прыгледзімся да прыхільнікаў зменаў. Палова з іх згодна з тым, што Беларусь развязаеца ў правільнym кірунку, 51% давярае Лукашэнку. Прыкладна столькі ж не згодныя з заявамі апазіціі наконт шматлікіх парушэнняў закона падчас мясцовых выбараў, якія прыйшли ў сакавіку. Пра якія змены тады ідзе размова? Адназначнага адказу на гэта пытганне няма. Калі даражэ цукар і грэчка, беларускі пенсіянеры папаўняюць лагер прыхільнікаў зменаў. Пад зменамі яны разумеюць вяртанне да ранейшых коштав.

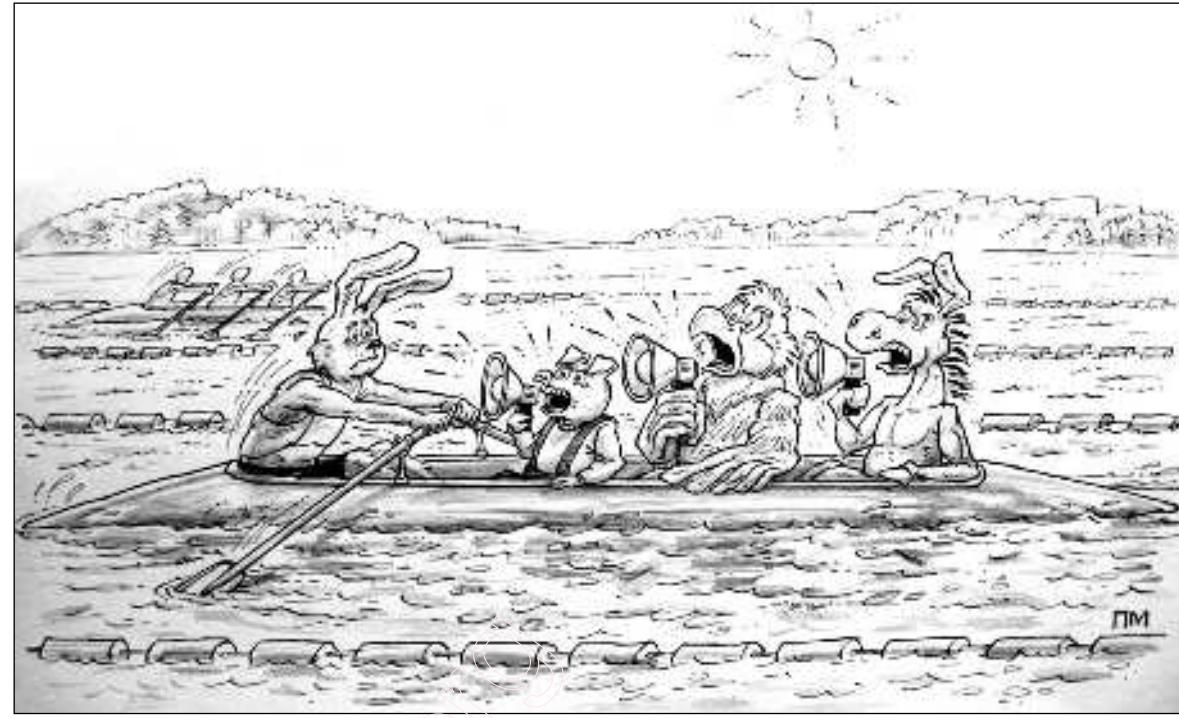
Прымус да перамогі

У такой выбарчай зацікаўленасці ў выніках сацыялагічных даследаваній павінна быць прычына. Выкажу сваю версію, абавтраючыся на адну з прыпісных ісцін сацыяльнай псіхалогіі, — маеца на ўзве сацыяльны ціск.

Справа ў тым, што не толькі большасць апазіційных палітыкаў, але і большасць незалежных аналітыкаў уяўляюць сабе палітычнай практэс у Беларусі як супрацтвяючыя ўлады і апазіцыі. Такое ўяўленне імпартавана да нас з Захаду. Там кожны ахвочы можа назіраць яго няўзброеным вокам.

Аднак для таго, каб апазіцыя магла процістаяць уладзе на выбарах, і каб выбары былі выбарамі, а не імітацыйнымі сурагатамі, павінна існаваць, як мінімум, сучаснае грамадства. У адрозненне ад насельніцтва, сучаснае грамадства складаеца з грамадзян — гэта значыць з індывідуаў, якія выбудоўваюць свае адносіны з дзяржавай не на падпарядковані, а на аснове ўзаемных правоў і абавязкаў.

У савецкі час была папулярная песня пра «комсомольцев-добрачынцаў», якія мусілі «веріць, любіць беззаветно». Для разумення сэнсу «беззаветности», я дам сло-

ва культуролагу Ігару Якавенку: «Запавет азначае контракт, які заключаеца бакамі, што дамаўляюцца, і вызначае іх права і абавязкі. Адпаведна, «беззаветное служение» раўназначна служжню па-за контрактам і без контракту, г.зн. служэнню, ніякімі асабістымі інтарэсамі і правамі, якія іх гарантуюць, не апасродкаванаму. Але гэта — мадэль узаемадносін патрыярхальнага сямейнага самадзяржца з дамачадцамі. І адначасова мадэль узаемадносін войска, але — не контрактнага, а пабудаванага па прынцыпе абавязковай службы».

Беларусь — краіна хрысціянская, а хрысціянства заснавана на ідэі запавету (кантракту) паміж Богам і чалавекам, таму Біблія і ўключае ў сябе Стары і Новы Запавет. На жаль, у праваслаўі ідэя запавету была адсунутая на другі план. Зразумела, што ў сучасных беларускіх умовах «праваслаўны атэіст» у яе прасоўванні не зацікаўлены.

Адкрыем на прэзідэнцкім сайце афіцыйную біографію кіраўніка дзяржавы: «А. Р. Лукашэнка цініць падтрымку людзей і гараньціца тым, што ў народзе яго завуць «бацькам» — так заўсёды называлі ў нас людзей аўтарытэтных, якія мужна баранілі інтарэсы сям'і і абшчыны». Параўнаенне: у Лукашэнкі непасредна пасля выбараў у красавіку 2006 года рэйтинг — 60%, а ў чэрвені 2008 года — 40%.

«Пойдзем далей. А як ідуць справы з такім паказчыкам, як адмоўны рэйтинг? 15% апытаных ні пры якіх акалічнасцях не прагаласавалі б за Мілінкевіча. Для параўнання: супраць Някляеву катэгарычна настроеныя 6%, а ў дачыненні да Раманчука і таго менш — 3%». У прынцыпе павялічэнне ўзроўню пазнавальнасці падвышае рэйтинг. Вось толькі выснова гэта справядлівая як для пазытыўнага рэйтингу, так і для негатыўнага. У маёй жонкі негатыўны рэйтинг роўны нуль. За гады нашага з ёй сумеснага жыцця (са жніўнем 1999 года) ні адзін з рэспандэнтаў не заявіў, што ён ні пры якіх акалічнасцях за яе не прагаласаваў бы. І што мне з гэтым шчасцем рабіць? Правесці сямейны з'езд і высунуць маю расдаць кандыдатам у прэзідэнты?

Пра рэйтинг і крыху пра асабістасць

Калі чалавек чагосці вельмі хоча, то ён з навакольнага свету пачынае вылоўліваць знакі, якія, на яго думку, сігналізуюць пра набліжэнне жаданага. У папулярным у часы маёй маладосці італьянскім фільме «Аперация «Святы Януарый» жыхары Неапалю былі захоплены латарэямі. У любой падзеі яны найперш бачылі зашифрованыя лічбы, якія трэба было ўпісаць у латарэйныя квіткі.

Тое, як такога кшталту пошук знакаў выглядае ў нашым выпадку, можна прайлюстраваць на прыкладзе, запазычаным мной на адным з партыйных сайтаў. «Такім чынам, у найбліжэйшую нядзелью за Мілінкевіча гатовыя прагаласаваць 4% выбарцаў. Няшмат. І не вельмі перспектывна, асабліва з улікам таго, што пяць гадоў таму ў Аляксандра Уладзіміравіча было за 20%. Гэта значыць, трэнд на скарачэнне электаральных сімпатый відавочны». На падставе прыведзеных дадзеных казаць пра трэнд я б не спяшаўся. 20% — гэта ўзвешені падтрымкі ў дзень выбараў ва ўмовах мабілізацыі выбарцаў. Параўноўваць мабілізацыйны рэйтинг з бягучым рэйтингам некаректна. Параўнаенне: у Лукашэнкі непасредна пасля выбараў у красавіку 2006 года рэйтинг — 60%, а ў чэрвені 2010 года — 20%. Першы трэнд відавочна супярэчыць другому, але лавіць грамадскую думку на непаслядоўнасці — справа няўдзячная. Яна амбівалентна па сваёй прыродзе, і ўжо хаця б таму простых і адначасова эфектыўных рашэнняў у палітыцы не бывае.

P.S. Чарговая «Азбука паліталогіі» блізкая да завяршэння. Мае магчымасці «адпраўляць чытача далей у сацыялогію» вычарпні, застаецца толькі адзначыць, што колькасць «прыхільнікаў змен» за апошні год павялічылася ў Беларусі з 48% да 62%. Гэта істотны змены. Яны аddyліся на фоне памяшання колькасці рэспандэнтаў, якія адзначылі пагаршэнне свайго матэрыяльнага становішча: у чэрвені 2009-га такіх было 37%, а ў чэрвені 2010 года — 20%. Першы трэнд відавочна супярэчыць другому, але лавіць грамадскую думку на непаслядоўнасці — справа няўдзячная. Яна амбівалентна па сваёй прыродзе, і ўжо хаця б таму простых і адначасова эфектыўных рашэнняў у палітыцы не бывае.

Пры жаданні ў выніковых табліцах сацпытаўніцтва можна знайсці пацверджанне любой папярэдні сфермульованай выснове. Было б жаданне. Чалавек так уладкаў, што калі тэст або які-небудзь іншая крэніца інфармацыі — нават гаракскоп — спрыяе яму, ён будзе гэтаму верыць з большай ступенню верагоднасцю. Справядліва і адваротная выснова. Мы ѿвесім час настроеныя на сігналы, якія пацвярджаюць нашу карэніну свету. Гэта не мая выснова. Гэта адна з азбукавых ісцін сацыяльной псіхалогіі.

РАЗВАЖАННІ

КОЛЬКІ КАШТУЕ ПЕНСІЯ

Канстанцін СКУРАТОВІЧ

Напярэдадні выбараў улады абыходзяць маўчаннем тэму падвышэння пенсійнага ўзросту, пра што неаднойчы казалася рознымі ўпайаважанымі людзьмі. Але можна нават не сумнявацца — у выпадку чарговай «элегантнай перамогі» гэтая планы будуть рэанімаваны. І дададуць яшчэ болей бязглаздзіцы ў нашу і гэтак бязглаздзую рэчаіснасць.

Мая бабуля была пенсіянеркай. Ну што ў гэтым дзіўнага? Усе бабулі — пенсіянеркі. Але мая бабуля атрымлівала пенсію не па ўзросце, а па стацце карміцеля. Мой дзядзька, яе старшы сын, не вярнуўся з вайны, таму дзяржава выплачвала ёй пенсію. У бабулі, якая жыла ў сям'і малодшага сына — у нашай сям'і, — не заўсёды адносіны з маёй мамай былі бясхмарнымі. У такія напружаныя моманты Ева Пятроўна абвяшчала «дзяржаўны суверэнітэт» і дэмантравала намер жыць на свае.

Тому запомніўся кошт яе суверэнітэту — 18 рублёў, як казалі пасля хрущчоўскай грашовай реформы 1961 года, «новымі». Пра рэальнае ўтрыманне гэтай сумы можна меркаваць па тым, што мой бацька, які працаваў на торфзаводзе імя Арджанікідзе ў Смалявічах, у сезон прыноў больш двухсот рублёў у месяц.

Бабуля ў якасці стратэгічнага резерву заўсёды мела мяшечак з цукрам і пакунак з пернікамі. Грашовыя ж зберажэнні трymала загорнутымі ў насоўку. Дробязь раздавала нам, сваім унукам, імкнучыся «па справядлівасці», але і «за добрыя паводзіны».

На вёсцы гэта быў не гроши, а медны грош. Практычна ўсё вясковае насельніцтва ў тых гадах

ПАМЕРЫ СЯРЭДНІХ ПРАЦОЎНЫХ ПЕНСІЙ У БЕЛАРУСІ І ІНШЫХ КРАІНАХ ЕУРОПЫ ПА СТАНЕ НА ЛІПЕНЬ 2010 ГОДА (У ДОЛАРАХ ЗША)

1.	Францыя	1558,4
2.	Англія	1553,8
3.	Германія	1337,6
4.	Чехія	513,5
5.	Польшча	468,7
6.	Латвія	320,3
7.	Літва	293,8
8.	Расія	255,9
9.	Беларусь	155,4
10.	Украіна	128

працавала ў калгасе, як казалі, «за палачкі». Разлічваліся з калгаснікамі ў канцы года. Капеек наяўнымі мужыкам хапала на некалькі пачак махоркі.

Заробкі выдаваліся збожжам, бульбай, буракамі, саломай. Усё гэта пералічвалася ў рублі для бухгалтарскага і статыстычнага ўліку, каб на чарговым партыйным форуме прадэманстрація «з лічбамі ў руках» рост дабрабыту калгасніка.

Увогуле, галечка была страшная. Тому мая бабуля, якая атрымлівала рэгулярную пенсію, магла на гэтым фоне выглядаць не беднай. А для салдацкіх удоў — ледзь не паловы вісковых жанчын — гэта драбяза была адзінай, хоць і вельмі слабай падтрымкай. Дзесяцікнікі купіць да школы, зладзіць абоўкі. Праца ў калгасе прыбыткай не давала, галоўнай і адзінай крыніцай выжывання была ўласная гаспадарка.

Праца «за палачкі» была працай «амаль задарма». Мне ўдалося дакладна падлічыць памер гэтага «задарма» па мамінай працоўнай кніжцы, якая захавалася ў сямейным архіве. Вылічыў, што мама зарабіла ў калгасе за 43 гады 8045 рублёў «новымі грашымі». У сярэднім не атрымлівала і 16 рублёў на месяц, калі не лічыць «збожжа жытка, бульбы і саломы», якімі да 1965 года толькі і аплачвалася праца калгасніка.

Для параўнання: у сучаснай Беларусі пры насельніцтве меней 10 мільёнаў колькасць пенсіянераў па старасці перавышала 2,6 мільёна.

Пенсійная справа ў краіне становіцца на шырокую нагу толькі ў 1950-я гады, што (у лепшых традыцыях) падаецца як вынік дасягнутых пад кіраўніцтвам партыі і дзяржаўных структур), але працяглосць жыцця расла не так хутка, як выплаўка чыгуну ці вытворчасць цементу. А сярод асобных катэгорый яна валілася.

Нават прыняўшы як кіраўніцтва да дзеяння сектэнцыю пра тое, што эканоміка павінна быць эканомнай, нельга было скарачаць колькасць пенсіянераў простым

і сведчанне іх нястомнага клопату пра рост народнага дабрабыту. А таксама аўтктыўным дзеяннем асноўнага эканамічнага закона сацыялізму, калі дабрабыт народа рэалізуецца як мэта. Таму шмат хто і не дажываў да пенсіі — праз недахоп жыццёвых сіл.

Калгаснікі ж працавалі без усялякіх пенсій, пакуль вілы ў руках трымаліся. Пасля дажывалі апекай сваякоў ці літасцю Божай. І таму на момант, калі дзяржава вырашыла ўзнагародзіць іх «пенсіямі», лік савецкіх пенсіянераў па старасці сігнануў да 16 мільёнаў.

Насамрэч пенсійны ўзрост у СССР быў ніжэй, чым у большасці развітых краін. На гэтым нажываўся ладны ідэалагічны капітал. Маўляў, нашы пенсіянеры выходзяць на заслужаны адпачынок цалкам маладымі і здаровымя, а тамтэйшых выпрацоўваюць да поўнага зношу.

Гэтым ганарыліся як доказам несумнеўнай перавагі сацыялізму над капіталізмам. На самай жа справе межы пенсійнага ўзросту вызначаліся сярэднім працяглосцю жыцця, а таксама крайнім, вызначаным статыстычнім метадамі, тэрмінам поўнай страты працаўдольнасці. Пераступіўшы яго, працоўнік хварэў настолькі часта, што аплата бальнічных лістоў перавышала памер кошту, створанага яго працай.

Сярэдні савецкі чалавек жыў нашмат менш еўрапейца — і жанчыны, і мужчыны. Асабліва мужчыны. Так што пенсійны тэрмін можна было б і павялічыць (гэта пытанне заўсёды абуджала жывую цікавасць партыйных і дзяржаўных структур), але працяглосць жыцця расла не так хутка, як выплаўка чыгуну ці вытворчесць цементу. А сярод асобных катэгорий яна валілася.

Нават прыняўшы як кіраўніцтва да дзеяння сектэнцыю пра тое, што эканоміка павінна быць эканомнай, нельга было скарочаць колькасць пенсіянераў простым

выкрэсліванием са спісу ўсіх, хто стаў бы паміраць на вытворчы часці па чынніку павелічэння пенсійнага ўзросту.

Цяпер сярэдняя працяглосць жыцця мужчын і жанчын яшчэ больш скорацілася. Прычым яна скорацілася і адносна савецкіх паказнікаў, і адносна еўрапейскіх, дзе працяглосць жыцця яшчэ павялічылася. Прыкладам, напачатку 1960-х гадоў сярэдняя працяглосць жыцця ў Беларусі складала 69 гадоў у мужчын і 77 — у жанчын, што прыкладна адпавядала еўрапейскаму ўзросту. Зараз сярэдняя працяглосць жыцця мужчын і жанчын у Беларусі скорацілася да 68 гадоў, што значна меней, чым у большасці еўрапейскіх краін. Нашмат меней, чым у Польшчы і ў прыбалтыскіх рэспубліках. Непараўнальная меней, чым у Швейцарыі, Германіі, Францыі ды іншых, дзе людзі ў сярэднім жывуць блізу 80 гадоў.

Зразумела, калі падвысіць пенсійны ўзрост, то колькасць памерлых, якія не дажывуць да належнага тэрміну, павялічыцца, і сацыяльныя выдаткі скараціцца. Але перад смерцю людзі пачнушь часцей хварэць, ім трэба будзе выдаваць бальнічныя лісткі, таму сацыяльныя выдаткі падвысіцца.

Ці будзе ў выніку «плюс», ці атрымаецца «мінус», але, безумоўна, палітычныя страты дзяржавы будуць вялікімі, як і агульныя страты грамадства, якому давядзеніца перагледзець усе свае погляды на такую з'яву, як звычайная чалавечая страсць. Магчыма, што не атрымаецца забяспечыць нашым старым не толькі годнае дажыванне, але нават і смерць ваўласным ложку.

Персанальная для мяне няма ніякіх бачных рацый для павялічэння пенсійнага ўзросту. Хоць і лічу, што праўду скажаў колішні расійскі міністр працы і сацыяльнага развіцця Міхаіл Зурабаў: «Сродкай у пенсійным фондзе досьціць, калі мы лічым, што мужчыны ў нас будуть дажываць да 59 гадоў».

Але гэту досьціць горкую праўду трэба прымаць як максіму, якая змушае да карэнных зменаў у сучаснай пенсійнай сістэме.

Каб нашы ці то маладыя, ці то старыя пенсіянеры не выглядалі жабракамі ў параўнанні з іншымі. Но, працуяць яны не меней за іншых.

знейсіці кваліфікованую працу, асабліва маладому спецыялісту, няпроста.

Да слова, адзін з патэнцыйных кандыдатаў на бліжэйшых прэзідэнцкіх выбарах эканаміст Яраслаў Раманчук плануе завабіць электарат перадвыбарнай праграмай «Мільён новых пра-

цоўных месцаў для Беларусі». Яна прадугледжвае стварэнне спрэдлічных умоў для развіцця прадпрымальніцтва і малога бізнесу, больш актыўна прыцягваць у краіну замежных інвестыцый, а таксама правесці частковую або поўную прыватызацыю дзяржаўных прадпрыемстваў.

БЕСПРАЦОЎ

ЧАГО БАЯЦЦА БЕЛАРУСЫ

Вольга ХВОІН

Страты працы займае трэцяе месца ў шэрагу сацыяльных фобій беларусаў.

У чэрвені, паводле апытаўніка Незалежнага інстытута сацыяльна-еканамічных і палітычных даследаванняў, кожны трэці рэспандэнт сказаў, што байцца стаць беспрацоўным. Першынства традыцыйна трymаюць страхі страціць здароўе ці апыніцца ў галечы. Афіцыйнае беспрацоўе ў Беларусі, як падлічылі ў Нацыянальным статыстычным камітэце, мае твар маладой жанчыны ва ўзросце да 30 гадоў.

Жанчыны ад агульнай колькасці зарэгістраваных беспрацоў-

ТРЕЦІ СЕКТАР

СЯРГЕЙ МАЦКЕВІЧ

Аляксандар ТАМКОВІЧ

Па шчырасці, напачатку і я, сярод іншых, памылкова адносіў старшыню Асамблеі няўрадавых арганізацый Сяргея Мацкевіча да сваякоў вядомага палітолога Уладзіміра Мацкевіча. Даводзілася чуць і пра яго роднасныя сувязі з былим кіраўніком КДБ, таксама Мацкевічам. Такое вось знакамітае прозвішча. Як чалавек з добрым пачуццём гумару, Сяргей ніколі не абвяргае такога кшталту памылкі.

Сям'я «ворагаў народа»

Сяргей Мацкевіч нарадзіўся 1 жніўня 1964 года ў Пружанах. Менавіта з гэтай датай звязаны эпізод, які даволі красамоўна сведчыць пра ўзворот ведання дзяржаўнымі чыноўнікамі беларускай мовы. Калі яму выдавалі паштарт, на «рускай» старонцы напісалі «1августа», а на беларускай — «1 ліпеня».

У 1941 годзе дзеда Сяргея Сільвестра Дэмітрыевіча расстралілі ў Курапатах. Але яму пашанцавала — «недастрэлі». Пакуль паранены дабіраўся да роднай хаты ў вёсцы Скібічы Драгічынскага раёна, пачалася вайна, а перад гэтым яго жонку, Марью Андрэйну, з будучым бацькам Сяргея, «саветы» паспелі выслаць у Барнаул. Вярнулася толькі ў 1948 годзе.

Калі стала зразумела, што «вайна павярнулася ў другі бок», Сільвестр, хача і не быў калабарантам, не стаў чакаць, пакуль «саветы» яго забіюць канчаткована, і «пайшоў на Захад». Недзе ў Польшчы яго схапілі, адправілі ў нямецкі працоўны лагер, дзе дзед і сустрэў канец вайны. Потым быў лагер «фільтрацыйны». Каб не

вяртацца ў СССР (шмат хто з тай нагоды абраў самагубства), называўся палякам і перабраўся ў Амерыку. У 1986 годзе там і памер.

Дарэчы, пра тое, што ён жывы і знаходзіцца ў ЗША, родныя даведаліся дзякуючы «Голасу Амерыкі», якому дзед распавёў пра свой лёс. Да бацькі Сяргея, на той час студэнта Інстытута народнай гаспадаркі, адразу прыйшлі з КДБ. А іх — яго, дзеда і бацькі — родную хату «рэктавалі» і перавезлі ў Драгічын яшчэ раней. Нават пасля поўнай рэабілітацыі дзеда ў 1992 годзе, іх сям'я ні прабачэння, ні кампенсацыі не атрымала. Як і мноства іншых. Попел ахвяр сталінскіх рэпресій да гэтага часу грукае ў сэрцы нашчадкаў.

Ад падобнай інфармацыі Сяргея аберагалі щыльна. Каб нічога не ведаў. Каб не пашкодзіць яго жыццю і кар'еры.

Шлях у жыццё

Ва ўмовах СССР рэдка хто з дзяцінства мэтанакіравана ішоў да сваёй мары. Большасць абрала толькі накірунак руху, а далей усё за іх вырашала дзяржава. Сяргей Мацкевіч спыніў свой выбар на факультэце фізікі БДУ не таму, што жадаў стаць знакамітым вучоным. Папросту дакладныя навуки ў школе яму даваліся лягчэй за гуманітарныя. Многія так робяць і зараз, але ў іх дзеяннях дамінуюць не эмоцыі, а практычнасць і выгоды.

У БДУ ён паступіў у 1981 годзе, а ў 1986-м пачаў працаўца на знакамітым «Інтэграле», якому аддаў восем гадоў жыцця. Тыя, хто ведаў найноўшую гісторыю, адразу заўважаць, што менавіта на гэты перыяд прыходзяцца найбольш значныя і кардынальныя змены, якія адбыліся ў нашым грамадстве.

Кітайцы не дарэмна лічаць, што жыць падчас нейкіх значных зменаў у грамадстве горш за ёсё, аднак ёсць тут не толькі «мінусы». З аднаго боку, малады спецыяліст не паспей пазнаць савецкай

«стабільнасці», дзе ўсё (да самай пенсіі) было разлічана існуючай уладай. З другога — атрымаў шанец дыхнуць вольным паветрам. Менавіта гэта і дало разуменне таго, што трэба шукаць новае, а не «тупа плыць па цячэнню».

Яшчэ падчас работы на «Інтэграле» Сяргей Мацкевіч скончыў курсы, якія рыхтавалі галоўных бухгалтараў і фінансавых менеджараў малых прадпрыемстваў. У 1993 годзе звольніўся і рушыў у «свабоднае плаванне».

Акрамя іншага апошняя гады існавання Савецкага Саюзу і самы пачатак фарміравання дзяржаўной незалежнасці Беларусі адзначаны новай хвалій нацыянальнага адроджэння. Калі да стварэння і дзейнасці «Талакі», «Майстроўні» пакаленне Сяргея Мацкевіча яшчэ «не дарасло», то з Перабудовай надышоў «іх час».

Першы крок Сяргея на гэтым шляху — пераход на беларускую мову. І не ў адзінцу, а разам з жонкай Тамарай, з якой яны пабраліся шлюбам адразу пасля заканчэння БДУ, дзе вучыліся ў адной групе.

Беларусь з'яўляецца адзінай краінай у свеце, дзе «за дзейнасць у складзе незарэгістраванай арганізацыі» (не рэгіструючы наўмысна) асуджаны аж 17 чалавек

Другі, у пэўным сэнсе, быў абумоўлены выпадковасцю. Калі ў 1996 годзе з нашай краіны «выганялі» фонд Сораса, частка яго «бэзушных» кампутараў перадавалася розным грамадскім арганізацыям, у тым ліку і «Супольнасці», якая запрасіла Сяргея Мацкевіча дапамагчы з афармленнем фінансавых дакументаў.

Тамара прыйшла ў «Супольнасць» пазней за мужа і займалася там настаўніцкімі справамі. У хуткім часе гэты накірунак набыў пэўную маштабнасць, і на яго аснове аформілася новая самастойная арганізацыя — Таварыства беларускай школы. І зараз Тамару Мацкевіч больш ве-

даюць не як сябру «Супольнасці», а як намесніцу старшыні ТБШ. Займаецца яна ў першую чаргу інфармацыйна-метадычным сайтом для настаўнікаў www.nastaunik.info.

Шлях у «трэці сектар»

Грамадскае аб'яднанне «Цэнтр «Супольнасць» было створана ў 1995 годзе. За час існавання новай улады гэта быў пік росту колъкасці недзяржаўных структур, якая потым, ад адной чарговай перарогістрыі да другой, нязменна зіжалася.

Ад стварэння «Супольнасці» і да 2002 года яе ўзначальваў вядомы палітык Вінцук Вячорка, але пасля прэзідэнцкіх выбараў—2001 і абрания старшынёй партыі БНФ ён прапанаваў на пасаду старшыні Рады Сяргея Мацкевіча. Прыклады, калі нехта з кіраўнікоў пакідае сваю пасаду па добраў волі, можна пералічыць па пальцах адной рукі. І апазіцыя тут не вельмі адрозніваецца ад улады.

З аўсёдня, калі гаворка ідзе пра нейкую арганізацыю, лагічна ўзгадваць пра колъкасць сябру, але на гэты раз зробім выключэнне. Перш за ўсё таму, што звыклыя лічбы тут адпавядаюць рэчаінасці даволі ўмовна. Асноўная дзейнасць «Супольнасці» накіравана на контакты з рознымі рэгіёнамі, пошуку і падтрымку лакальных ініцыятываў. Таму мінскі фіс — далёка не ўсё структура.

Акрамя таго, шмат хто з сябром «Цэнтра «Супольнасць», саспяваючы для самастойнай працы, адгаліноўваўся і ствараў асобныя арганізацыі па накіруку сваёй дзейнасці, застаючыся ў партнёрскіх адносінах са свайгі *alma mater*.

Пра ўзаемаадносіны «трэцяга сектара» і палітычных партый сказана і напісана нямало.

Асабліва пра тое што, апошня імкнунца «кіраваць» усімі формамі грамадскага супраціву. Треба адзначыць, што час ад часу так і бывае. Асабліва калі ў склад не-дзяржаўных структур уваходзяць з большасці «чыстыя палітыкі». Гэта не рэдкасць і раней, і цяпер, калі людзі з партбілетамі ў кішэнях знаходзяцца ў складзе адразу некалькіх грамадскіх структур.

З той, аднак, істотнай розніцай, што калі 15–20 гадоў таму НДА ўзнікалі на базе нейкіх палітычна ангажаваных колаў, то апошнім часам яны ўсё больш

не паспела атрымаць імунітэт ад рознага кшталту папуляцкіх метадаў маніпулявання.

У 2004 годзе Сяргей Мацкевіч быў абрани старшынёй Рабочай групы Асамблеі няўрадавых дэмакратычных арганізацый (Асамблея НДА). Пасада вельмі падобная да прэзідэнцкай у краінах, якія абраюць парламенцкую форму кіравання. У тым сэнсе, што тут сканцэнтраваны па большай частцы прадстаўнічыя паўнамоцтвы імагчымасці даволі неабавязковыя для выканання парады, а рэалычная ўлада знаходзіцца ў іншых. І гэта натуральна, бо ў дадзеным выпадку гаворка не ідзе пра «парасонкавую» структуру. Асамблея — хутчэй «сетка».

Тым, хто вырас у часы «дэмакратычнага цэнтралізму», даволі цяжка разумець і ўспрыніць такую форму ўзаемадзеяння. У склад Асамблеі НДА на сёння ўваходзіць калія трохсот (пачыналі з дзвюх сотняў) зарэгістраваных і незарэгістраваных грамадскіх арганізацый розных накірункаў дзейнасці. Знайсці тут нейкі агульны назоўнік немагчыма па вызначэнню. Ды і не патрэбна, інакш атрымаецца не «трэці сектар», а нешта вельмі падобнае на тое, што адбываецца на дзяржаўным узроўні.

На жаль, нічога іншага ўлады «вярхі» не разумеюць. На прыклад, у красавіку гэтага года яшчэ раз афіцыйна пацвердзілі, што не бачаць ніякага сэнсу ў тым, каб грамадскія дзеячы ўдзельнічалі ў праграмах «Усходніяга партнёрства». Маўляю, няма карысці, а супрацоўніцтва магчыма толькі з уладамі і толькі па тых праектах, на якія ёсць іх згода.

Беларусь з'яўляецца адзінай краінай у свеце, дзе «за дзейнасць у складзе незарэгістраванай арганізацыі» (не рэгіструючы наўмысна) асуджаны аж 17 чалавек.

Каментары, як кажуць, заўлішня. Здзіўляе нахрапістасць, з якой дзяржаўныя чыноўнікі адстойваюць свой пункт гледжання.

Такое ўражанне, што гроши ў выглядзе крэдытаў больш патрэбныя не кіраўніцтву беларускай краіны, а самім замежным палітыкам... Ва ўсякім выпадку, той, хто шукае падтрымку, так сябе не паводзіць. Калі хто-небудзь мне прывядзе хоць адзін станоўчы і рэалны (не прагандыстычны) прыклад так званай «палітычнай лібералізацыі», то яму буду вельмі ўдзячны.

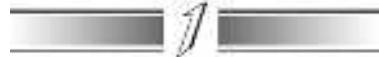
Дарэчы, Сяргей Мацкевіча ў лістападзе мінугала года ў Брюселе абраюць каардынаторам першай платформы (усыяго чатыры) Форума грамадзянскай супольнасці «Усходніяга партнёрства» і спікерам гэтай структуры. Створана яна была для таго, каб узмацніць ролю грамадскага сектара ў працэсах «Усходніяга партнёрства». Зрабіць яе больш значнай і істотнай.

Іншымі словамі, каб здзейніць тое, супраць чаго і змагаюцца сучасныя беларускія ўлады. Яны ўвогуле з вялікай насыжанасцю ставіцца да ўсяго таго, што не створана імі самімі. Нават калі гаворка ідзе пра абсалютную палітычную лаяльнасць. Сітуацыя нагадвае звычайні «чорна-белы» падзел, за якім, як вядома, можа прыйсці і абсалютная цемра. Каб гэтага не было, Сяргей Мацкевіч ужо 14 гадоў і займаецца «трэцім сектарам».

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

TV

6 ВЕРАСНЯ, ПАНЯДЗЕЛАК

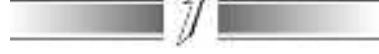

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55 Навіны.
06.05, 07.10, 08.15 «Добрай раніцы, Беларусь!». 07.05, 08.10 Зона X.
07.30, 08.25, 11.50 Дзялівое жыццё.
08.30 Відэафільм АТН «Заступніца зямлі беларускай».
09.05 Прыводніцкі фільм «Без нашыніка» (Украіна).
10.40 Жаночае ток-шоу «Жыццё як жыццё».
11.35 «OFF STAGE LIFE».
12.10 Меладрама «Варанька» (Расія).
14.05 Дакументальна-біографічны цыкл «Мая прауда» (Украіна).
15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.
15.30 Відэафільм «Млын моды-2010».
15.55 Серыял «Ажаніць Казанову» (Расія).
16.45 Серыял «Спальны раён» (Расія).
17.50 Серыял «Разлучніца». 1-я серыя.
18.50, 00.45 «Зона X». Крымінальная хроніка.
19.25 «КЕНО».
19.30 «Арэна». Праграма аб спорце.
19.55 Прэм'ера. Серыял «Варанька. Выпрабаванне кахання» (Расія). 1-я серыя.
21.00 Панарама.
21.55 Адмисловы рэпартаж АТН «Чартар на Парыж».
22.10 Баявік «Таямніца «Ордэна» (ЗША).
00.00 Фантастычны серыял «Героі-3» (ЗША).
00.55 Дзень спорту.

- 13.05 Навіны спорту.
- 13.10 «Кантрольны закуп».
- 13.45 «Модны прысуд».
- 14.50 «Зразумець. Прабачыць».
- 15.25 «Хачу ведаць».
- 16.00 Нашы навіны.
- 16.10 Навіны спорту.
- 16.15 «Заручальны пярсцёнак». Шматсерыны фільм.
- 17.05 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.
- 18.00 Нашы навіны.
- 18.15 Навіны спорту.
- 18.20 «Шчаслівый разам». Серыял.
- 19.00 Чакай мяне.
- 20.00 Час.
- 20.30 Нашы навіны.
- 21.00 Навіны спорту.
- 21.05 АНТ прадстаўляе: Ток-шоу «Выбар».
- 22.10 «Заступніца ў жыўых». Шматсер. фільм.
- 23.05 Нашы навіны.
- 23.20 Навіны спорту.
- 23.25 «Інкасатары. Стрэл у спіну».
- 00.25 «Яўлампія Раманава. Следства вядзе дылэтант». Шматсерыны фільм.
- 01.10 Нашы навіны.
- 01.25 Навіны спорту.

- 06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».
- 06.10 «Міншчына».
- 06.20 «Раніца. Студыя добра гастро».
- 07.40 «СТБ-спорт».
- 08.30 «Тыдзень».
- 09.35 «Вялікі сняданак».
- 10.05 «Асабісты інтэр'ес».
- 10.40 «Багатая і каханая». Тэленавэла.
- 11.40 «Званая вячэр».
- 12.35 «Мачаха». Серыял.
- 13.50 «Вялікі горад».
- 14.30 Канцэрт М.Задорнова.
- 15.35 «Зорны рынг».
- 16.50 «Рэпарцёрскія гісторыі».
- 17.10 «Наша справа».
- 17.20 «Міншчына».
- 17.30 «Званая вячэр».
- 18.30 «Мачаха». Серыял.

7 ВЕРАСНЯ, АЎТОРАК

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55 Навіны.
06.05 Дзень спорту.
06.10, 07.10, 08.15 «Добрай раніцы, Беларусь!». 07.05, 08.10 Зона X.
07.30, 08.30, 11.50 Дзялівое жыццё.
08.35 «Арэна». Праграма аб спорце.
09.05 Серыял «Варанька. Выпрабаванне кахання» (Расія). 1-я серыя.
09.55 Серыял «Спальны раён» (Расія).
10.50 Меладраматычны серыял «Разлучніца» (Расія). 1-я серыя.
11.40 Адмисловы рэпартаж АТН «Чартар на Парыж».
12.10 Меладрама «Родныя і блізкія».
14.05 Відэафільм «Млын моды-2010».
15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.
15.30 Відэафільм «Млын моды-2010».
15.55 Камедыны серыял «Ажаніць Казанову» (Расія). Заключная серыя.
16.45 Серыял «Спальны раён» (Расія).
17.50 Серыял «Разлучніца» (Расія).
18.50, 00.45 «Зона X». Крымінальная хроніка.
19.25 «КЕНО».
19.30 «Сфера інтэр'есаў».
19.55 Серыял «Варанька. Выпрабаванне кахання» (Расія). 2-я серыя.
21.00 Панарама.
21.55 Крымінальная камедыя «Такое жыццё» (Італія).

- 13.00 Нашы навіны.
- 13.05 Навіны спорту.
- 13.10 «Кантрольны закуп».
- 13.45 «Модны прысуд».
- 14.50 «Зразумець. Прабачыць».
- 15.25 «Хачу ведаць».
- 16.00 Нашы навіны.
- 16.10 Навіны спорту.
- 16.15 «Заручальны пярсцёнак». Шматсерыны фільм.
- 17.05 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.
- 18.00 Нашы навіны.
- 18.15 Навіны спорту.
- 18.20 «Шчаслівый разам». Серыял.
- 19.00 «Хай кажуць».
- 20.00 Нашы навіны.
- 20.20 Футбол. Адборачны матч чэмпіянату Еўропы. Беларусь-Румынія. Прамая трансляцыя. (У перапынку - «Навіны спорту»).
- 22.25 Прэм'ера. «Хімік». Шматсер. фільм.
- 23.45 Навіны спорту.
- 23.50 «Першае каханне».
- 00.50 «Яўлампія Раманава. Следства вядзе дылэтант». Шматсерыны фільм.
- 01.35 Нашы навіны.
- 01.50 Навіны спорту.

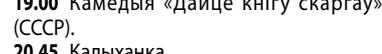
- 06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».
- 06.10 «Міншчына».
- 06.20 «Раніца. Студыя добра гастро».
- 07.40 «СТБ-спорт».
- 08.30 Фільм «Мы з будучыні». Расія, 2008 г.
- 10.40 «Багатая і каханая». Тэленавэла.
- 11.40 «Званая вячэр».
- 12.35 «Мачаха». Серыял.
- 13.50 «Гучная справа».
- 14.40 «Next 3». Серыял. Закл. серыя.
- 15.40 «Ваенная таямніца».
- 16.50 «Сталічны футболь».
- 17.20 «Міншчына».
- 17.30 «Званая вячэр».
- 18.30 «Мачаха». Серыял.
- 20.00 «Сталічны падрабязнасці».
- 20.10 «СТБ-спорт».
- 20.15 «Добры вечар, моляня».
- 20.25 Прэм'ера! «Салдаты. Дзембель не-

- 06.00, 09.00 Нашы навіны.
- 06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».
- 09.05 «Жыць здорава!».
- 10.15 «Мая жонка мяне прычараўала». Шматсерыны фільм.
- 11.00 Нашы навіны.
- 11.05 Навіны спорту.
- 11.10 «Малахай +».
- 12.20 «Дэтэктывы».

- 20.00 «Сталічны падрабязнасці».
- 20.10 «СТБ-спорт».
- 20.15 «Добры вечар, моляня».
- 20.25 Фільм «Мы з будучыні». Расія, 2008 г.
- 22.55 «Сталічны футбол».
- 23.25 Фільм «Крок наперад». ЗША, 2006г.

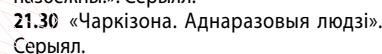
- 06.35 Жаночая ліга.
- 07.00 ЛДНДная раніца.
- 08.00 Тэлебарометр.
- 08.05 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
- 08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
- 09.35 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
- 10.40 Баявік «Інферна» (ЗША).
- 12.15 Школа рамонту.
- 13.15 Серыял «Пакахай мяне зноў».
- 14.15 Мультсерыял «Доктар Дог».
- 14.25 Пазакласная гадзіна.
- 14.40 Тэлебарометр.
- 14.55 Простыя практыкаванні (Расія).
- 15.35 Дэтэктыўны серыял «Налётчыкі».
- 16.25 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
- 17.30 Жаночая ліга.
- 18.00 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
- 19.00 Камедыя «Дайце кнігу скаргай» (СССР).
- 20.45 Калыханка.
- 21.00 Тэлебарометр.
- 21.05 Беларуская часіна.
- 22.05 Ваенна-прыгодніцкі баявік «СМЕРШ» (Расія). 1-я серыя.
- 23.05 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
- 23.35 Дэтэктыўны серыял «Налётчыкі».

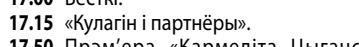
- 07.00 «Раніца Расіі».
- 09.25 «Ефрасіння». Тэлесерыял. Расія.
- 10.20 «Ранішняя пошта».
- 11.00 Весткі.
- 11.25 «У агніядышнай лаўве кахання. Святлана Свялічнай». Дакументальны фільм.
- 12.15 Фільм «Свяя чужая сястра».
- 13.50 Навіны - Беларусь.
- 14.00 Весткі.
- 14.25 «Аб самым галоўным». Ток-шоу.

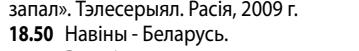
- 05.55 Інфармацыйны канал «НТБ раніцай».
- 08.35 «Програма Максімум».
- 09.35 «Агляд. Надзвычайнай здарэнне».
- 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30 Сёння.
- 10.20 «Мама ў вялікім горадзе».
- 10.50 «Кулінарны пайдынак».
- 11.45 «Чыстасардечнае прызнанне».
- 12.25 «Надзвычайнай здарэнне. Агляд за тыдзень».
- 13.30 Серыял «Закон і парадак».
- 15.10 «Першая перадача» Аўтамабільная праграма.
- 15.35 «Агляд. Надзвычайнай здарэнне».
- 16.30 Серыял «Вяртанне Мухтара».
- 18.35 «Агляд. Надзвычайнай здарэнне».
- 19.35 Прэм'ера. Вострасюжэнты баявік «Марскія д'яблы».
- 21.35 Дэтэктыўны серыял «Глушэц. Працяг».
- 23.55 Моладзевы серыял «Школа».

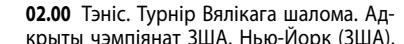
- 15.20 Прэм'ера. «Сапраўднае жыццё».
- 16.10 «Пакой смеху».
- 16.50 Навіны - Беларусь.
- 17.00 Весткі.
- 17.15 «Кулагін і партнёры».

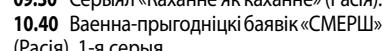
- 17.50 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскі запал». Тэлесерыял. Расія, 2009 г.
- 18.00 Навіны - Беларусь.
- 19.00 Весткі.
- 19.25 Прэм'ера. «Ефрасіння». Тэлесерыял.
- 20.25 Тэлесерыял «Дыхай са мной».
- 22.20 Тэлесерыял «Дворык».
- 22.55 Тэлесерыял «Каменская».
- 23.50 Навіны - Беларусь.
- 00.00 «Весткі.ru».
- 00.20 «Рускі «Тытанік». Даждыць да світання». Документальны фільм.

- 12.15 Тэніс. Гейм, сэт і Матс. Часопіс.
- 12.45 Суперспорт. Чэмпіянат свету. Нюрбургринг (траса/Германія).
- 13.15 Аўтаспорт. Сусветная серыя Рэно. Нюрбургринг (траса/Германія). Гонка 2.
- 13.45 Аўтаспорт. Чэмпіянат свету ў класе Турнінг. Ошэрслебен (Германія).
- 14.30 Мотаспартыўны часопіс.
- 14.45 Снукер. Маастэрс. Шанхай (Кітай). Дзень 1.

- 14.45 Снукер. Маастэрс. Шанхай (Кітай). Дзень 1.
- 17.45 Тэніс. Гейм, сэт і Матс. Часопіс.
- 18.15, 20.10, 02.00 Тэніс. Турнір Вялікага шалома. Адкрыты чэмпіянат ЗША. Нью-Йорк (ЗША). Дзень 8.
- 20.00 Футбол. Еўрагалы. Навіны.
- 05.55 Інфармацыйны канал «НТБ раніцай».
- 08.45 «Праграма Максімум».
- 09.35 «Агляд. Надзвычайнай здарэнне».
- 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30 Сёння.
- 10.20 «Мама ў вялікім горадзе».
- 10.50 «Кулінарны пайдынак».
- 11.45 «Чыстасардечнае прызнанне».
- 12.25 «Надзвычайнай здарэнне. Агляд за тыдзень».
- 13.30 Серыял «Закон і парадак».
- 15.10 «Надзвычайнай здарэнне. Расследаванне».
- 15.35 «Агляд. Надзвычайнай здарэнне».
- 16.30 Серыял «Вяртанне Мухтара».
- 18.35 «Агляд. Надзвычайнай здарэнне».
- 19.35 Баявік «Марскія д'яблы».
- 21.40 Дэтэктыўны серыял «Глушэц. Працяг».
- 23.55 Моладзевы серыял «Школа».

- 07.00 «Раніца Расіі».
- 09.

10 ВЕРАСНЯ, ПАТНІЦА

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00,
15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55
Навіны.
06.05 Дзень спорту.

06.10, 07.10, 08.15 «Добрый раніца»,
Беларусь!».

07.05, 08.10 Зона X.

07.30, 11.50 Дзелавое жыццё.

08.35 Сфера інтэрсас.

09.05 Серыял «Варанька. Выпрабаванне
кахання» (Расія). 4-я серыя, заключная.

09.55 Серыял «Спальны раён» (Расія).

10.50 Серыял «Разлучніца» (Расія).

11.40 Актуальная інтэрвю.

12.10 Іранчанская меладрама «Мужчынская
інтуктыя» (Расія).

14.05 «OFF STAGE LIFE».

14.20 Відэафільм АТН «Храм памяці».

15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.

15.30 Прэм'ера. Дакументальны фільм
«Ангеліна» (Белвідзецэнтру).

16.10 Містичны дэтакты «Бухта страху»

(Расія). 3-я серыя.

17.05 Жаноче ток-шоу «Жыццё як жыццё».

18.05 Серыял «Разлучніца» (Расія).

19.25 «КЕНО».

19.30 «Зона X. Вынікі тыдня».

19.55 Прэм'ера. Серыял «Варанька. Насу-

перак лёсу» (Расія). 1-я серыя.

21.00 Панарама.

21.55 Рэспубліканскі дзіцячы конкурс

«Песня для Еўрабачання-2010». Фінал.

Прамая трансляцыя.

23.35 Прэм'ера. Дакументальна-музычны

фільм «Роулінг Стоун. Хай будзе свято»

(ЗША - Вялікабрытанія).

01.50 Дзень спорту.

13.45 «Модны прысуд».
14.50 «Зразумець. Прабачыць».

15.25 «Хачу ведаць».

16.00 Нашы навіны.

16.10 Навіны спорту.

16.15 «Заручальны пярсцёнак». Шматсе-

рыйны фільм.

17.05 «Слова жанчыне» (Шматсер. фільм).

18.00 Нашы навіны.

18.15 Навіны спорту.

18.20 «Шчаслівія разам» (Серыял).

19.00 «Поле чудаў».

20.00 Час.

20.30 Нашы навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 «Клуб Вясёлых і Знаходлівых». Летні

кубак.

23.25 Фільм «Рэстлер».

01.20 Нашы навіны.

01.35 Навіны спорту.

06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30

«24 гадзіны».

06.10 «Міншчына».

06.20 «Раніца. Студыя добра га настрою».

07.40 «СТБ-спорт».

08.30 «Салдаты. Дзэмбель непазбежны!».

Серыял.

09.30 «Аўтапанарама».

10.00 «Ліць гісторый».

10.40 «Багатая і каханая». Тэленавэла.

11.30 «Далёкія сваякі».

11.40 «Званая вячэра».

12.35 «Мачаха». Серыял.

13.50 «Сакрэтныя гісторыі».

14.40 «Студэнты 2». Серыял.

15.35 «Чаркіозна. Аднаразовыя людзі».

Серыял.

16.50 СТБ прадстаўляе: «З чаго начынаецца Радзіма».

17.20 «Міншчына».

17.30 «Званая вячэра».

18.30 «Мачаха». Серыял.

20.00 «Сталічныя падрабязнасці».

20.10 «СТБ-спорт».

20.15 «Добрыя вечар, маляня».

20.35 Фільм «Прэмія Дарвіна». ЗША, 2006 г.

22.55 «Гарачы лёда».

23.25 «Відзьмо-невідзьмо». Агляд міжна-

роднага шоў-бізнесу.

00.05 Фільм «І грымнуў гром». Германія.

Вялікабрытанія-ЗША-Чэхія, 2005г.

01.45 «Сакрэтныя матэрыялы». Серыял.

06.35 Жаночая ліга.

07.00 ЛАДнайя раніца.

08.00 Тэлебарометр.

08.05 Час футбулу.

08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.

09.30 Жансавет.

10.05 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).

11.10 Ваенна-прыгодніцкі баявік «СМЕРШ»

(Расія). 4-я серыя, заключная.

12.10 Камедыя серыял «Венера і Апа-

лон» (Францыя). 3-я, 4-я серыі.

13.55 Меладраматычны серыял «Пакахай

мяне зноў» (Мексіка).

14.55 Мультсерыял «Доктар Дог».

15.20 Пазакласная гадзіна.

15.35 Дээтактыўны серыял «Налётчыкі».

16.25 Гадзіна суду. Справы сямейныя.

17.30 Усё аў бяспечы.

18.00 Серыял «Каханне як каханне»

(Расія).

19.00 Дакументальны фільм «Эты дзіўны

свет» (Беларускае тэлебачанне).

19.35 «Рэпарцёр «беларускай часіны».

20.20 Кальвінка.

20.40 Тэлебарометр.

20.45 «Бітва экстрасэнсаў».

21.45 Моладзевая камедыя «Дзяяўчынка

у хлопчыку. Хлопчык у дзяяўчынцы» (Вя-

лікабрытанія-Канада).

23.30 «Пра мастацтва».

00.00 Дээтактыўны серыял «Налётчыкі»

(Аўстралія).

07.00 «Раніца Расіі».

09.20 «Ефрасіння». Тэлесерыял. Расія.

10.10 «Перапыненае маўчанне. Муслім

Магамаев». Дакументальны фільм.

11.00 Весткі.

11.25 «Кулагін і партнёры».

11.55 Тэлесерыял «Дыхай са мной». 2010 г.

13.50 Навіны - Беларусь.

14.00 Весткі.

14.25 «Аб самым галоўным». Ток-шоу.

15.20 Прэм'ера. «Сапраўднае жыццё».

16.05 Прэм'ера. «Формула кахання». Ток-шоу.

16.50 Навіны - Беларусь.

17.00 Весткі.

17.15 «Кулагін і партнёры».

17.50 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскі

запал». Тэлесерыял. Расія, 2009 г.

07.00 Кулінарная праграма «Смачна з

Барысам Бурдой».

07.30 Усё аў бяспечы.

07.55 Нашы тэсты.

09.00 Жаночая ліга.

09.30 «Рэальні свет».

10.00 Жансавет.

10.40 «Чы то, што ты ясі». Аздараўленчая

праграма (Расія).

11.20 Тэлебарометр.

11.25 «Запал па культуры».

12.05 Дээтактыўная меладрама «Блізкія

людзі» (Расія). 1-4-я, заключная, серыі.

16.05 Камедыйны серыял «Дурнушка Бэці-2» (ЗША).

16.55 Хак

12 ВЕРАСНЯ, НЯДЗЕЛЯ

08.15 Мультфільмы.
09.00, 12.00, 15.00, 19.00 Навіны.
09.05 «Арсенал».
09.35 «Зброя». Цыкл дакументальных фільмаў (Беларусь).
09.50 Альманах вандраванняў.
10.15 Кулінарнае шоў «Кухар дома» (ЗША).
10.50 «OFF STAGE LIFE».
11.05 Дакументальны цыкл «Невядомая версія. «Службовы раман» (Украіна).
12.10 Меладраматычная камедыя «Службовы раман» (СССР). 1-я і 2-я серыі.
15.10 Навіны рэгіёна.
15.30 Відэафільм АТН «Зямля беларуская. Скрыжаванні».
15.55 Прэм'ера. Сямейны фантастычны мультфільм «Астрабой» (Гонконг-ЗША-Японія).
17.30 Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Відэачасопіс.
18.05 Суперлато.
19.15 «OFF STAGE LIFE».
19.30 Дакументальная-біографічны цыкл «Мая праўда» (Украіна).
20.30 «Спортлато 5 з 36». Забаўляльнае шоў.
20.50 «КЕНО».
21.00 «У цэнтры ўвагі».
22.05 Вострасюжтны дэтэктыўны серыял «Ліквідацыя» (Расія).

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная раніца».
08.00, 09.00 Нашы навіны.
09.05 Нядзельная пропаведзь.
09.20 Камедыны серыял «Мая выдатная няня», 2004 год.
09.55 «Шалапутныя нататкі».
10.15 Пакуль усе дома.
11.10 «Фазэнда».
11.50 Камедыя «Апякун».
13.25 Фільм «Лера».
15.05 «Мой радавод».
16.00 Нашы навіны.

16.15 Навіны спорту.
16.20 АНТ прадстаўляе: «Гарады-героі. Сталінград».
17.15 Фільм «Масква слёзам не верыць».
20.00 Контуры.
21.05 Фільм «Арлет».
22.55 Прэм'ера. Фільм «Скульптар смерці».
00.35 Прэм'ера. «Yesterday live».

07.00 «Вовачка - 2». Камедыйны серыял.
07.55 Фільм «Прэмія Дарвіна». ЗША, 2006 г.

09.30 «Аўтапанарама».
10.00 «Відавочнік прадстаўляе: самае смешнае».

10.50 «Вялікі сняданак».
11.30 «Салдаты. Залатыя серыі».

13.15 Добры дзень, доктар!».
13.50 Фільм «Белыя росы». Беларусьфільм, 1983 г.

15.30 «Ваеннае тагмінца».
16.30 «24 гадзіны».

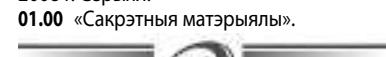
16.55 Чэмпінат Рэспублікі Беларусь па футболе: «Днепр» (Магілёў) - ФК «Мінск». Прамая трансляцыя.

19.00 «Аўтапанарама».
19.30 «Тыдзень». Інфармацыйна-аналітычная праграма.

20.40 Фільм «На спіне ў чорнага ката». Беларусьфільм, 2008 г. Серыял.

22.25 СТБ прадстаўляе: Жывы канцэрт.
23.15 Фільм «Зграй». Беларусьфільм, 2008 г. Серыял.

01.00 «Сакрэтныя матэрыялы».

07.25 Дабравест.
07.50 Mір вашай хаце.

08.00 Кулінарная праграма «Смачна з Барысам Бурдой».

08.25 Нашы тэсты.

09.30 Жаночая ліга.

10.00 Школа рамонту.

11.05 Медычныя таемніцы.

11.50 Тэлебарометр.

11.55 «Ты - тое, што ты ясі». Аздараўленчая праграма (Расія).
12.30 «Правы чалавека».

12.45 Гаспадар.

13.15 Камедыя «Верныя сябры» (СССР).

15.25 Футбол. Чэмпінат Англіі. Эвертан - Манчэстэр Юнайтэд. Прамая трансляцыя.

17.25 Камедыйны серыял «Дурнушка Бэці-2» (ЗША).

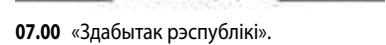
18.15 Дакументальны цыкл «Неверагодны гісторыя кахання» (Украіна).

19.05 Драма «Час суніцаў» (Расія).

21.15 Смешная часіна.

21.45 Культасвет.

22.15 Баявік «Крытычнае маса» (ЗША).

07.00 «Здабытак рэспублікі».

07.30 Дэтэктыў «Пя traўка, 38».

09.15 Фільм «Жанаты халасцяк».

11.00 Весткі.

11.10 «Сам сабе рэжысёр».

12.05 Фільм «Памятаць або забыцца».

14.00 Весткі.

14.15 «Смехапанарама Яўгенія Петрасяна».

14.45 Фільм «Пастка», 2009 г.

18.05 Прэм'ера. «Смяяцца дазваляеца».

Гумарыстычная праграма.

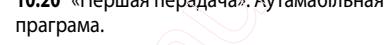
19.00 Весткі тыдня.

20.00 «Сумленны дэтэктыў».

20.45 Прэм'ера. Фільм «Калі б я цябе каҳ...». Расія, 2010 г.

23.50 «Адмысловы карэспандэнт».

Фільм «Апошні забой».

07.25 Дабравест.

07.50 Mір вашай хаце.

08.00 Кулінарная праграма «Смачна з Барысам Бурдой».

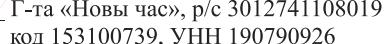
08.25 Нашы тэсты.

09.30 Жаночая ліга.

10.00 Школа рамонту.

11.05 Медычныя таемніцы.

11.50 Тэлебарометр.

07.40 Мультфільм.

08.00 Сёння.

08.20 «Дзікі свет».

08.45 «Іх норавы».

09.25 «Ямо дома!».

10.00 Сёння.

10.20 «Першая перадача». Аўтамабільная праграма.

04.00 Тэніс. Турнір Вялікага шалома. Адкрыты чэмпінат ЗША. Нью-Йорк (ЗША). Жанчыны. Фінал.

09.30 Тэніс. Гейм, сэт і Матс. Часопіс.

09.45 Снукер. Мастэрс. Шанхай (Кітай). Дзень Фінал.

12.00 Тэніс. Гейм, сэт і Матс. Часопіс.

12.15 Аўтаспорт. Серыя Гран-пры З. Монца (Італія). Гонка 2.

12.45 Аўтаспорт. Суперкуб Паршэ. Монца (Італія).

13.30 Аўтаспорт. Гонкі Ле-Ман. 1000 км. Сільверстоун (Вялікабрытанія).

14.45 Снукер. Мастэрс. Шанхай (Кітай). Дзень Фінал.

17.45 Веласпорт. Нацыянальны тур Іспаніі. Іспанія. Этап 15.

18.45 Аўтаспорт. Гонкі Ле-Ман. 1000 км. Сільверстоун (Вялікабрытанія).

20.00 Мотаспартыўны часопіс.

20.15 Снукер. Мастэрс. Шанхай (Кітай). Дзень Фінал.

21.30 Мотаспартыўны часопіс.

21.45 Ралі-рэйд. «Шаўковы шлях». Этап 2.

22.00 Тэніс. Турнір Вялікага шалома. Адкрыты чэмпінат ЗША. Нью-Йорк (ЗША). Жанчыны. Фінал.

23.00 Тэніс. Турнір Вялікага шалома. Адкрыты чэмпінат ЗША. Нью-Йорк (ЗША). Мужчыны. Фінал.

02.30 Тэніс. Гейм, сэт і Матс. Часопіс.

07.00 Аб'ектыў.

07.10 Еўропа сёння (тэлечасопіс каналу «Нямецкая хвоя»).

07.35 Тыдзень з радыё «Свабода» (аналітычная праграма).

08.05 Палаванне на дзівосы (спазнаваўчая праграма).

08.20 Вагон (сатырычна-забаўляльная праграма).

08.30 Басанож па свеце (спазнаваўчая праграма): «Украінскія духі».

08.55 Чалавек і вайна: «Яны хадеў забіць Гітлера», дак. фільм, 2004 г., Германія. З серыя: «Замаховец».

09.40 «Маўрыцы і Гаўранэнк», мультсерыял.

10.10 «Арол: крымінальная сага», серыял: 1 серыя.

11.05 «Матадор», маст. фільм, 2005 г., ЗША-Ірландыя-Германія.

17.05 Прес-экспрэс (агляд медыяў).

17.20 Рэмарка (культурніцкая праграма) (паўтор).

17.45 «Таямніца крэпасці шыфраў», тэлевізія: 11 серыя.

18.30 «Цягнік стаіць пяць хвілінай», дак. фільм, 2009 г., Літва.

19.30 «Маўрыцы і Гаўранэнк», мультсерыял.

19.40 Гісторыя пад знакам Пагоні (спазнав

ЦІКАВА

АПОШНІ САМАЗВАНЕЦ

Алег ПЯТРОЎ

18 жніўня ў Барселоне памёр Карлес Уга, прадстаўнік вядомага арыстакратычнага роду Бурбонаў Пармскіх, былы галоўны канкурэнт цяперашняга іспанскага караля Хуана Карласа ў барацьбе за іспанскі трон.

У біографіі нябожчыка нават чалавек, які слаба ведае гісторыю Іспаніі, знойдзе шмат парадоксаў. Па-першае, Карлес Уга папросту па факту нараджэння ў сям'і Бурбонаў Пармскіх стаў адным з лідэраў руху карлістаў. Карлісты — прыхільнікі адной з галінаў бурбонскай дынастыі, якія лічылі, што іспанская карона павінна належыць прадстаўнікам іхняга роду. У XIX стагоддзі карлісты тройчы ўздымалі маштабныя паўстанні (адно з іх знесла жыщі 200 тысяч чалавек), каб пасадзіць на трон «легітымнага» караля. Спрабы змены дынастыі ў той ці іншай форме працягваліся фактчына да пачатку 1980-х гадоў.

Пры гэтым пінеры карлісцікага руху былі не проста манархістамі. Гэта былі жалезабетонныя рэакцыянеры, якія марылі вярнуць Іспанію ў часы інквізіцыі і абсалютызму. Нянавісць карлістаў да прагрэсу была настолькі вялікай, што на захопленых імі тэрыторыях разбуралася чыгунка і зішчалаася тэлеграфная сувязь.

Калі ў 1930-я гады да ўлады ў Іспаніі прыйшлі левыя партывы, карлісты аўтаномна ад Франка пачалі рыхтаваць свой антыэрэспубліканскі мяцеж. Паколькі каўдыльё іх усё ж апярэдзіў, карлістам давялося змагацца пад яго кіраўніцтвам. Каб хутчэй пакончыць з рэспублікай, яны нават вырашылі распушціць сваю арганізацыю Карлісцкая Грамада і разам уступілі ў франкісскую партыву Іспанская Фаланга. І вось такой публіцы Карлес Уга змог у 1960-я гады навязаць ідэі сацыялізму і дэмакратыі.

Карлес Уга быў сынам Ксаўера Бурбона Пармскага. Падчас

грамадзянскай вайны Ксаўер настолькі паслядоўна змагаўся з рэспубліканцамі, што ўсе лічылі: вакантная на той час іспанская карона ў яго ў кішэні. Дасюль не зразумела, чаму Франка ў 1962 годзе вырашыў прызначыць каралём не Ксаўера, а Хуана Карласа — прадстаўніка іншай лініі Бурбонаў. Інакш менавіта Карлес Уга пасля смерці Франка стаў бы кіраўніком дзяржавы. Якой бы ў такім выпадку была гісторыя іспанскай трансфармациі — пераход ад дыктатуры да дэмакратыі?

Карлес Уга нарадзіўся ў 1930 годзе ў Парыжы. Яго дзяцінства прыйшлося на часы крызісу Трэцяй рэспублікі і фашистскай акупацыі. Нягледзячы на арыстакратычны тытул яго бацька, які па дамове з Франка жыў у Францыі, Ксаўер актыўна ўключыўся ў антыгітлеравскі супраціў. Гэта прывяло да арышту і нават адпраўкі ў канцэнтрацыйны лагер Дахау, адкуль яго вызвалілі саюзнікі.

Карлес Уга быў сынам Ксаўера Бурбона Пармскага. Падчас

Што да маладога Карлеса Уга, ён пасля вайны закончыў Оксфорд і працаваў у кіраўніцтве Нямецкага банку над праграмай эканамічнай рэканструкцыі Германіі.

Між тым, Ксаўер па-ранейшаму ўпартая змагаўся за тое, каб Франка прызначыў яго каралём (аднаўленне манархіі было адным з лозунгам фашистскага мяцяжу). Франка не надта актыўнічаў. Тады Ксаўер пайшоў на незвычайні крок: у 1952 годзе ў аднабаковым парадку абавязціў сябе каралём. Улады, аднак, не адреагавалі на падобную ініцыятыву.

У 1956 годзе кароль-самазванец выклікаў да сябе сына і даручыў яму важную місію — стварыць у Іспаніі падпольную сетку карлістаў. Карлес Уга, які ў вачах карлістаў ціпер быў наследным прынцам, пастаўіўся да задання з сапраўдным энтузіязмам. Каб даведацца пра жыццё простых іспанцаў ён нават уладкаваўся працаваць на шахты ў Андалузіі.

Адначасова ён працаваў з гурткамі карлістаў, якія адмовіліся інтэгравацца ў дзяржаўныя фашысцкія структуры.

Франка спачатку заплюшчваў вочы на дзейнасць Карлеса Уга і нават даў яму асабістую аўдыенцыю. Аднак пазней, у 1968 годзе, дэпартаў яго разам з бацькам і ўсёй сям'ёй. На той час Карлес Уга быў шлюбе з галандскай княгініяй Ірэнай. Ад гэтага шлюбу нарадзілася чатыры дзіцяці, якія адразу атрымалі арыстакратычныя тытулы.

У эміграцыі Карлес Уга не склаў рукі. Ён працягваў барацьбу за трон. У 1972 годзе ім ствараецца Партыя Карлістаў. Адначасова праграма карлістаў радыкальна мяняецца. Яны пераходзіць у апазіцыю да Франка. Стары карлісцкі лозунг: «Радзіма, Бог і Кароль» замяняецца на «Свабода! Сацыялізм! Федэралізм! Самакіраванне!». Вялікую ролю для ідэйнай пераагрузкі карлістаў мелі матэрыялы Другога Ватыканскага Сабору.

Дарэчы, пры Партыі Карлістаў існавала нават баявая арганізацыя — Група карлісцкага дзеяння, якай змагалася з дыктатурай метадамі тэрору.

Праўда, частцы карлістаў гульня Карлеса Уга з левай рыторыкай не спадабалася. Яны адрадзілі правую Карлісцкую Грамаду.

У 1975 годзе Ксаўер Першы аддаў Богу душу. Карона прайшла да Карлеса Уга. У гэты час пачынаецца новая рашучая фаза ягонай барацьбы за пасаду. У Іспаніі памёр Франка, уладу наследаваў кароль Хуан Карлес.

Лідэр карлістаў аператыўна вылецеў на радзіму. Аднак далей аэропорта паліцыя Карлеса Уга не пусціла, а пасля яго ўвогуле адправілі назад у Францыю.

Толькі ў 1978 годзе, калі аўтарытэту Хуана Карлеса нічога не пагражала, той пагадзіўся пусціць родзіча-канкурэнта ў краіну. Нават прыняў яго на афіцыйным узроўні. Карлес Уга, аднак, не адмовіўся ад ідэі пераехаць у рэзідэнцыю іспанскіх манархаў. Наш герой з галавою пагрузіўся ў палітыку: на носе быў парламентская выбары 1979 года. Ён балатаваўся ў парламент у правінцыі Навара, якая ў часы бунтаў карлістаў была бастыёнам іхняга руху. Аднак у выніку старшыня партыві карлістаў праіграў. За кандыдата з роду Бурбонаў Пармскіх прагаласавала 7 працэнтаў.

Фіяска прымусіла Карлеса Уга пераглядзець планы. Ён адмовіўся ад пасады старшыні партыві. З'ехаў працаваць прафесарам у Гарвард. Свае апошнія гады ён правёў у Брюселе. 18 жніўня гэтага года закончылася жыццё манарха — сацыяліста і апошняга прэтэндента на іспанскі трон адлагер карлістаў.

Хаця, можа, і не апошняга.

Магчыма, які-небудзь з яго нашчадкаў захоча зноў паспрачацца з кароной. Прынамі Карлес Уга ніколі публічна не адмаліўся ад манархічных прэтэнзій. Праўда, зрабіць дынастычны пераварот зараз будзе цяжка. На апошніх парламентскіх выбарах Партыя Карлістаў атрымала па ўсёй краіне 2030 галасоў. Гэта складае 0,01 працэнтаў галасоў выбарцаў.

Прынц Карлес Уга дэ Бурбон Пармскі

ЯНЫ ПРА НАС: ЗАМЕЖНАЯ ПРЕСА ПРА БЕЛАРУСЬ

Галоўная праблема Лукашэнка — дзе ўзяць гроши. Расія выдачу датаций скараціла вельмі рэзка. Еўропа таксама грошай больш не дае, не дачакаўшыся сто разоў абяцаных палітычных і эканамічных рэформаў. Грашыма МВФ пакарыстацца нельга, паколькі Мінск адмаліеца прымаць умовы, на якіх МВФ згодны дапамагаць. Кітай, здаецца, гатовы датычыць гроши — амаль 15 мільярдаў, але гэта будуць мэтыяўкі крэдыты, яны, фактычна не заходзячы ў краіну, сышуць на аплату кітайскіх тавараў. У кастрычніку Лукашэнка павінен ехаць у Іран — адкрываць сумесную іранска-беларускую здабычу нафты на радовішчы Джакір. За гэту танную нафту Мінску давядзенца заплаціць далейшым пагаршэннем сваіх пазіцый: міжнародных санкцый супраць Ірану пакуль быцца, якіх адміністрація не зібраеца. Так што прэзідэнт Лукашэнка на вачах трапляе ў поўны цугцванг. І нават легітымнасць яго ўсё яшчэ верагодней перамогі на хуткіх выбарах

гэтым разам ужо не будзе прызнаная нікім, акрамя, магчыма, Чавеса і Ахмадзінежада. А ім — пры ўсім жаданні — не пратрымаць лукашэнкаўскі рэжым на плаву.

«Весты» (Расія)

У стаўленні да Беларусі варта дзейнічаць асцярожна, хоць апошнія гады паказалі, што дыялог з Мінском — лепш, чым санкцыі і ізаляцыя. Пры гэтым контакты з уладай не павінны азначаць адмову ад падтрымкі апазіцыі, нягледзячы на тое, што ў блізкай перспектыве ёе шанцы прыйсці да ўлады невялікія. Аляксандр Лукашэнка спрабуе вызваліцца ад Расіі, збліжаючыся (прынамі ў эканамічным плане) з ЕС. Гэты працэс трэба падтрымліваць, са спадзиваннем, што з часам ён прывядзе да глыбейшых змен у Беларусі, аднак не настолькі, каб стаць гарантам палітыкі Лукашэнкі ў стаўленні Еўропы. Прапанаваны экспертаамі прынцып

умоў пры падтрымцы Беларусі (дапамога ў абмен за пэўныя крокі, якія паляпшаюць функцыянуванне прававой дзяржавы і гарантывіт грамадзянскіх свобод) з'яўляецца самай лепшай стратэгіяй.

«Gazeta Wyborcza» (Польшча)

Знавага прыватнай ініцыятывы — гэта філасофія, якую прызнае сам Лукашэнка, і яе добра засвоілі службоўцы. Моцны бізнес можа апынуцца самастойным і пачне ўяўляць сабой пагрозу для яго неабмежаванай улады. Бюракратызм у адносінах з інвестарамі расце на гэтай жа глебе. Будучы фактычна дзяржавы імі службоўцамі, беларускія дырэкторы не здольныя на падпрымальніцкую рэзыкту, без якой няма развіцця. Любога прыватнага бізнесмена ў краіне ўспрымаюць як ворага, а інвестару дыктуюць умовы, як і ў што яму ўкладваць гроши, па якім кошце і каму прадаваць прадукцыю. Лагічна, што ў Беларусь не толькі не ідзе замеж-

ны бізнес, але і родны пакідае межы краіны. Па інфармацыі лідэра аб'яднання «За свабоднае развіццё падпрымальніцтва» Віктара Гарбачова, за апошнія сем гадоў з краіны з'ехаў 52 тысячи падпрымальнікаў, а кожны пяты з тых, хто застаўся, працуе ў цену.

«Независимая газета» (Расія)

Агітация Крамля за справядлівія і дэмакратычныя выбары ў Беларусі напярэдадні выбарчага цыкла ў самой Расіі, у якім уладзе патрэбныя падказальнікі вынікі, можа спраўкаваць цалкам непатрэбныя ёй тэндэнцыі да мадэрнізацыі палітычнай сістэмы. І таму Маскве, мабыць, давядзенца і надалей сябраваць з тым, каго яна вырасціла. Знайсці вінаватых за паказ абрэзкіх фільмаў, зніці кошты на газ і аздіночку «актыўізіваць адносіны» з Ахазіяй і Паўднёвай Асечіяй. Час канчатковага выбара яшчэ не прыйшоў.

«Ведомости» (Расія)

ЗАМЕЖЖА

▼ МІЖНАРОДНІЯ НАВІНІ

КАЗАХСТАН.

НАШТО
КАЗАШКАМ
ЗУБЫ?

Сапраудны скандал вы-
менце інтэрнту артыкул,
прысвечаны проблемам
мясцовай стоматології, а
дакладней, адзін каментар
да яго. Сама публікацыя
(яна з'явілася на сایце ка-
захскай службы «Радыё
Свабода») распавядала пра-
такую негатыўную масавую
з'яву, як адсутнасць зубоў
у казахскіх жанчын. У шмат
каго ўроце толькі карэн-
чыкі. Прchyна — дрэнная ежа. А на пратэзы грошай няма. Здавалася, ма-
тэрыял як матэрыял. Аднак першы каментар да яго нейкага Каната паставіў
усіх на вушы. Канат сцвярджае, што адсутнасць зубоў у жанчын — гэта
вяртанне да казахскай традыцыі. Быццам у часы, калі казахі былі нацыяй
намада, у казашак таксама не было зубоў. Каб аргументаваць свой тэзіс,
аўтар каментара спасылаецца на традыцыі іншых народаў. Так, у Афрыцы
дзядзька няўести ў дзень шлюбу выбівае ёй пярэднія зубы. Нацыяналісты
пабачылі ў каментарах Каната правакацыю супраць нацыянальнай гісто-
рыі і началі даказваць, што да з'яўлення ў краі стоматологіі — следства
расійскай і савецкай каланізацыі — стараўнія казахі былі здаровыя, і ў
тym ліку мелі моцныя зубы. Цікавая палеміка закончылася tym, што бакі
прызналі: адсутнасць зубоў у казахскіх жанчын — ганбъ для дзяржавы,
якая зарабляе мільярды на нафце і газе.

Па матэрыялах казахскіх сайтаў

КІТАЙ. ГАСТАРБАЙТЭРАМ СЕКС НЕ ДАЗВОЛЕНЫ

Кітайская преса б'е трывогу. Наплыў у буйных гарады з вёсак маладых
мужчын-гастарбайтэраў пагражае інстытуту кітайскай сям'і і нават
сацыяльному парадку. Сёння ў КНР прыкладна 145 мільёнаў унутраных
гастарбайтэраў. Следствам феномену стала трагедыя 20 мільёнаў маладых
жанчын, мужчыны якіх адправіліся за вялікім рублём у горад. Свою
другую палову яны бачаць, як правіла, раз на год падчас святкавання кі-
тайскага Новага года. Адсюль дрэнны пісціхін стан жанчын, што ўпłyвае
на стан інхяга арганізму і здароўе дзяцей. Другі акт трагедыі адбываецца
ў гарадах. Маладыя мужчыны ў пошуках сексу ідуць у прытоны, звязаныя
з арганізаванай злачыннасцю. Яшчэ адзін выхад для іх — завесі каханку,
што фактывна разбурае сямейнае жыццё. Спеціялісты парапоўваюць
працэсы ў КНР з сітуацыяй у паўночных штатах ЗША ў 1950-я гады, куды
прыехалі на заробкі мільёны чарнаскурых гастарбайтэраў з пойдня. У
прушках сексуальнага задавальнення яны знішчылі сямейную мараль
мясцовых жыхароў, далі штуршок стварэнню падпольнага бізнесу
сексуальных паслуг, што спрыяла трансфармациі чорных кварталаў у
крымінальнае гета. На гэтым этапе барацьбы з сексуальнымі інтынктамі
гастарбайтэраў улады Кітаю вырашылі аблежавацца абавязковыми
пунктам у статуте прадпрыемства, які патрабуе ад супрацоўнікаў ужывань
прэзерватывы. Аднак некаторыя фірмы ўжо абавязалі персанал увогуле
адмовіцца ад сексу па-за межамі сям'і.

Па матэрыялах «Tageszeitung» (Германія)

УКРАЇНА. ЦІМАШЕНКА НЕ МОЖА НАСІЦЬ БЛАКІТНАЕ І ЖОЎТАЕ

24 жніўня Украіна
адсвяткавала га-
давіну незалеж-
насці. Часткай не-
афіцыйнай праг-
рамы быў мітынг
апазіціі ў парку
імя Тараса Шаў-
чэнкі. Яе аргані-
затары — партыя
«Батківщина»
(старшыня Юля
Цімашэнка) трак-
тавала акцыю як
сімвалічны пача-
так адраджэння
аранжавых. Пад-
час свайго выступу Юлія абвясціла кампанію «Два кольоры», прапанаваўшы
ўсім праціўнікам Партыі рэгіёнів насыць жоўта-блакітныя стужкі. Ужо на
наступны дзень блізкая да партыі Януковіча преса патрабавала забараніць
«Два кольоры», паколькі асобная палітычна сіла не мае права манаполіза-
ваць нацыянальныя колеры ў час сваіх акцый. Апазіцыянеры ў сваю чаргу
кажуць, што забарона — гэта нонсенс. Гэта тое ж самае, што забараніць
насыць сінія джынсы і жоўтая майка. Чым закончыцца дзіўная спрэчка наконт
ужывання дзяржаўных фарбаў, стане вядома ў верасні, калі Юлія Цімашэнка
і яе прыхільнікі паспрабуюць надаць кампаніі нацыянальны харктар.

Па матэрыялах украінскай прэсы

► ДАТА

НЕЗАЛЕЖНАСЦІ БЕЗ ЖАРТАЎ НЕ БЫВАЕ

Алег НОВІКАЎ

**Напярэдадні святкавання
19-й гадавіны незалежнасці
Украіны журналісты склалі
хіт-парад самых смешных
падзеяў часоў дзяржавы.
Суверэнітetu. Вось некаторыя
з кур'ёзаў сучаснай украінскай
гісторыі.**

* * *

У 1990 годзе парад суверэнітetu ахапіў не толькі рэспублікі СССР, аднак і вобласці. Гэта, акрамя ўсяго, выражалася ў пераходзе на свой мясцовы час. Напрыклад, Закарпацкая вобласць вырашила жыць па цэнтральнаеўрапейскаму часу (мінус адна гадзіна ад кіеўскага часу). У той жа час улады Крыму прапанавалі жыхарам паўвостраву жыць па маскоўскаму часу (плюс адна гадзіна да кіеўскага часу). Так краіна нечакана апынулася ў трох часовых паясах. Больш таго, у некаторых вёсках той жа Закарпацкай вобласці ўзнікла і была рэалізаваная на практицы ідэя ўстанавіць свой асобы ад усіх час, які, як правіла, на 15–30 хвілін адрозніваўся ад кіеўскага.

* * *

У 1992 годзе ў Кіеве прайшоў Сусветны форум украінцаў. Падчас яго прадстаўнікі заходняй дыяспары рэзка крытыкавалі прэзідэнта Краўчука за знаходжанне былых сяброў КПСС ва ўладзе. У выніку гарант папярэдзіў грамадзян замежных дзяржаў пра недапушчальнасць крытыкі на адрас украінскага прэзідэнта, а таксама прыгрэзу выслаць крытыкаў у краіны іх пражывання. У якасці рэакцыі «Маладая газета» надрукавала купон наступнага зместу: «Я (прозвішча, імя, імя па бацьку), разглядаючы сябе патэнцыйным прадстаўніком (указаць краіну) дыяспары, заяўляю, што я думаю пра Леаніда Краўчука наступнае (расшыфраваць). У сувязі з чым прашу выслаць мяне ў краіну маёй мары». У рэдакцыю прыйшло каля ста лістоў з лаянкамі на адрас Краўчука і просіць выслаць іх у Злучаныя Штаты або Канаду.

* * *

23 жніўня 1993 года Севастопальская гарадская рада прыняла рашэнне «Пра расійскі федэральны статус горада Севастопалія». І ў той жа дзень яна прагаласавала яшчэ за адно рашэнне, адпаведна якому Дзень незалежнасці Украіны з'яўляецца выходным днём на тэрыторыі горада.

* * *

У 1994 годзе Мэр Палтавы Анатоль Кукоба ўручыў кампазітару Гару Крутому і спявачцы Ірыне

Алегравай, якія гастралявалі ў горадзе, памятны знакі «За вызваленне Палтавы ад німецка-фашистскіх захопнікаў». Іншых медалёў у гарадскіх уладаў прапросту не было.

* * *

У маі 1995 года старшыней Вярхоўнай Рады АР Крым стаў камуніст Леанід Грач. Падчас выбараў Леанід Іванавіч спрабаваў усякім чынам эксплуатаваць сваё «птушынае» прозвішча. Ён выпусціў улётку пад загалоўкам: «Грач — птица российская». На адным баку улёткі былі намаліваны добрая дамы і працуочыя заводы як знак Расіі, на іншым — разбураная глінабітная хата пад саламянным дахам як знак Украіны. Над ёй ляцела птушка грак, якая тримала ў дзюбе расійскі рубель.

* * *

У разгар прэзідэнцікіх выбараў 1999 года ў Данецку міліцыянты затрымалі Сяргея Салову, давераную асобу кандыдата ў прэзідэнты сацыяліста Аляксандра Мароза. Яму інкrimінавалі распаўсюд улётак у выглядзе спецыялісту друкаванага органа Вярхоўнай Рады газеты «Голос Украіны». У спецыялісту паведамлялася пра тое, што Вярхоўная Рада вымушана звярнуцца да народа Украіны з афіцыйнай заявай. У заяве гаварылася, што Леанід Кучма памёр ад алкагольнага атручэння, а краінай кіруе яго двайнік. Салова за сваё «злачынства» атрымала пяць гадоў з адтэрмінай выканання прысуду.

* * *

Канфуз адбыўся з прэзідэнтам Леанідам Кучмам падчас сустэрэны з Папам Рымскім Янам Паўлом II, які наведаў Украіну ў чэрвені 2001 года. Леанід

У 2008 годзе дэпутат ад Блока Юліі Цімашэнка Алег Анціпаў прапанаваў памяняць месцамі каляровыя палосы на дзяржаўным сцягу Украіны

Данілавіч сустракаў пантыфіка ў аэропорце. Калі Кучма прыйшоў час зачытаць прывітанне, ён выдаў наступны перл: «Мы здолеем навучыцца кахаць свайго блізкага такім каханнем, якое, па словах апостала Паўла...»

* * *

На парламенцікіх выбарах у сакавіку 2002 года ўсю Украіну весяліла кандыдат Алена Солад з Запарожжа. Алена — хатняя гаспадыня і маці дваіх дзяцей — памяняла сваё звычайнае прозвішча на Асама Бен Ладэн. У дадатак на публічных дэбатах на мясцовым тэлебачанні кандыдатка з'яўлялася ў адной накідцы і трусах яркага колеру. Так ці інакш, у дзень выбараў за Алenu Асама Бен Ладэн было аддадзена 759 галасоў.

* * *

Зімой 2009 года ў Вярхоўную Раду паступіў законопраект «Пра прыняцце папраўкі да міжнароднай Дамовы пра захаванне кожаноў у Еўропе». Замест таго, каб хутка і моўчкі падтрымаць кожаноў націскам кнопкі «за», народны дэпутаты пачалі ёрнічаць і ў выніку скапіліся да ўзаемных аўбінавечанняў і банальнай спрэчкі. Як следства — праект быў правалены. Патрэбная колькасць галасоў у абарону кожаноў знайшлася толькі праз месяц.

КАМЕНТАР

Стывен Гаўж: НАС ПАДТРЫМАЛІ ТОЛЬКІ ГАРЫ ПОТЭР І БРЫДЖЫТ ДЖОНС

Спойнілася сто дзён дзеянісці ў Вялікабрытаніі кааліцыінага кабінету кансерватараў і ліберал-дэмакратаў. Пра першыя вынікі працы ўраду, незвычайную гісторыю вяртання лібералаў да ўлады і іншыя аспекты брытанскай палітыкі журналіст «НЧ» Алег Новікаў размаўляе са Стывем Гаўжам, адным з кіраўнікоў Ліберальна-дэмакратычнай партыі.

— Апошні раз лібералаў ўходзілі ў складу кабінету ў далёкім 1945 годзе. Як увогуле атрымалася захаваць партыю, застаца на палітычнай сцене?

— Сапраўды, некалькі разоў пасля вайны нашай партыі прагнавалі хуткую палітычную смерць. Напрыклад, у 1960-я гады, калі ў парламенце было толькі шэсць дэпутатаў ад лібералаў. Або напрыканцы 1980-х, калі па выніках выбараў у Еўрапарламент нас абышлі Зялёныя. Тым не менш, мы не вымерлі і сёння, як бачыце, нават вярнуліся ва Уайтхол. Ліберальную партыю ва ўмовах засілля лібералаў і кансерватараў выратавала камунальная палітыка. У 1960-я гады мы сфакусавалі нашу дзеянісці на вырашэнні лакальных проблем, кшталту пытання вывазу смецця, недасканаласці мясцовай інфраструктуры, дрэнай экалагічнай сітуацыі. Буйныя партыі на той час фактычна не цікавіліся такімі дробязямі. У выніку мы здолелі шмат дзе ўвайсці ў мясцовую адміністрацыю, што стала плацдармам для хуткіх паспяховых парламенцкіх кампаній.

— Нават не чытаючы выбарчы маніфест лібералаў, усе ведаюць, што ваша галоўная задача — рэформа брытанскай электаральнай сістэмы. Чаму вам не падабаецца існуючая ў краіне маражтарная сістэма?

— Такая рэформа, на нашу думку, спрыяла б развіццю дэмакратыі. Без яе немагчыма пастаўці на службу людзям палітычную сістэму, якая на сённяшні дзень згубіла празрыстасць, стала коснай і карумпованай. Не выпадкова шмат сімпатый да нашага праекту электаральнай рэформы выклікаў буйны карупцыйны скандал з удзелам спікера парламента, які меў месца напярэдадні выбараў. Цяперашняя сістэма несправядлівая. Так, па статыстыцы, за нас галасуюць каля 20 працэнтаў выбаршчыкаў, а ў парламенце мы маем добра калі дзесятую частку мандатаў. У выпадку рэформы брытанскі парламент выглядаў бы прыкладна так: па 30–40 працэнтаў мелі б лібералісты і торы, а 25 — лібералаў. Мы вельмі цішымся з таго факту, што кансерватары пагадзілі з нашым патрабаваннем наступнай вясной правесці рэферэндум на конт праправак у выбарчы кодэкс.

— Калі размова зайшла пра электаральну рэформу, цікава згадаць, што торы — ваши

цяперашнія партнёры ва ўрадзе — у час выбарчай кампаніі ў партыі былі супраць любых пераменаў у гэтай галіне. Між тым, лібералісты як мінімум пагаджаліся разглядзець ваши прапановы. Аднак калі пасля выбараў узнікла пытанне, да каго ісці ў кааліцыю, вы вырашилі «сябраваць» з кансерватарамі.

— Эта было няпроста. Не толькі з прычыны пытання рэформы выбараў. Як ўжо казаў, нашым канкомдоўті час была муніціпальная палітыка. Законы Тэтчэр супраць мясцовага самакіравання ў 1980-я гады стварылі ў партыі моцную фракцыю заўзятых праціўнікаў торы. Тым не менш, мы абратілі Дэвіда Кемерана. Тут шэраг прычын. Першая — той факт, што лібералісты шмат каму надакучылі, а лібералаў ў вачах выбаршчыкаў былі партыяй пераменаў. Асобны факт — фігура Гордана Браўна, з якім персанальна вельмі цяжка дамаўляцца. У той жа час Нік Клег і Дэвід Кемеран па шматлікіх параметрах вельмі блізкія. Яны аднаго ўзросту, у іх аднолькае сацыяльная паходжанне, падобныя кар'ерныя шляхі, яны нават абодва вучыліся ў Кембрыйскім Універсітэце з кансерватарамі выглядаў больш лагічна. Гэта прайпостравалі рагіонні партыйнай канферэнцыі, якая адбылася напярэдадні падпісання кааліцыйнай дамовы. 90 працэнтаў делегатаў ухвалілі фармат кааліцыі — торы плюс ліберал-дэмакраты.

— Як вядома, сёння лібералісты аўбраюць новае партыйнае кіраўніцтва. Каго б хацелі бачыць лібералаў на пасадзе старшыні?

— Гэта цікае. Нам бліжай асона Эда Мілібанд, былога міністра замежных спраў. Ён — сучасны палітык, прадстаўнік школы Тоні Блэра, які разумее, што левы рух павінен рабіць стаўку на моладзь і сярэдні клас прагрэсіўных поглядаў. У выпадку яго перамогі, нам было б вельмі лёгка знайсці з лібералістамі агульную мову і, што важна, пашырыць поле для манеўру. Варта таксама нагадаць, што гісторычна наша партыя з'яўляецца альянсам паміж старой партыяй лібералаў і сацыял-дэмакратамі — групоўкай, якая сышла ад лібералаў і падтрымлівалі іх на пачатку 1980-х. З іншага боку, як сведчаць сацыялагічныя апытанні, цяперашні рост папулярн

насці лібералаў адбываецца менавіта за кошт былога электарату лібералаў. Калі лібералісты атрымаюць свайго Ніка Клега, леваму выбаршчыку будзе больш цяжка ідэнтыфікація нас як альтэрнатыву.

— Прайшло сто дзён дзеянісці кааліцыінага ураду. Вы задаволены вынікамі яго працы?

— Хутчай так, чым не. Акрамя праекту рэформы выбарчай сістэмы, пра які ўжо ішла размова, урад прыпыніў рэалізацыю закона аб уядзенні ідэнтыфікацыйных картак для грамадзян. На наш погляд, практика прaverki dакументаў — гэта праіва паліцэйскай дзяржавы. Мы пачалі рэформу сацыяльных службаў. Скарочаны раздзялът бюджеты міністэрстваў. Нік Клег давёў, што вайна супраць Іраку не мае легітимнай базы. Увогуле, для нас, ліберал-дэмакрату, вельмі важна, што кансерватывныя партнёры паступова ўспрымаюць наўгароднікі. Сам кабінет мае, безумоўна, больш ліберальны, чым кансерватывны профіль.

— Брытанская дэмакратыя — самая старая ў свеце, і, як следства, грамадства, у тым ліку багема, вельмі палітызаваны. Усе ведаюць, што Майл Кейн або Крыс Ры, напрэклад, агітуюць за кансерватараў. Ці падтрымліваюць лібералаў якія-небудзь славутыя брытанскія артысты і публічныя асобы?

— У час кампаніі нас публічна падтрымалі толькі Гары Потэр і Брыджэй Джонс (смаяцца). (Маяцца на ўвазе акцёр Дэвід Дэніэл Рэдкліф, які іграе Гары Потэр, і пісьменніца Хелен Філдзінг, якая прыдумала персанаж Брыджэйт Джонс.)

— Ці лічыце вы, што зараз Вялікабрытанія перажывае важны этап. Ці зоймуць імёны Дэвіда Кемерана і Ніка Клега вялікае месца ў падручніках гісторыі?

— Магчыма. Калі мы здолеем реформаваць публічны сектар, пазбавіўшы яго нейкіх рудыментаў мінулага. Зрабіць службы больш дынамічным, інавацыйным, краятыйным. Прымусіць іх адміністратораў адмовіцца ад пачуцця таго, што ўрад — гэта вечны патрон і спонсар. У такім выпадку кабінет Кемерана — Клега сапраўды можна будзе параўнаны з самыми славутымі ўрадамі мінулага.

ПАЛІТЫКІ ТЫДНЯ

КЕМАЛЬ КЫЛЫДЖДАРОГЛУ

Старшыня вядучай турэцкай сапазіцыйнай Народнай рэспубліканскай партыі (CHP) зрабіў сенсацыйнаю для лідэра партыі, якая стаяла ў вытоку Турэцкай рэспублікі і была заснаваная самім Ататюркам, заяву. Ён паабіцаў у выпадку вяртання яго партыі да ўлады дазволіць жанчынам насіць мусульманскія хусткі. На працягу амаль стагоддзя народныя распубліканцы ўспрымалі гэты элемент вотраткі як пагрозу распубліканаму ладу. Аднак яшчэ больш незвычайна прагучала ідэя Кемаля пра амністію для ўсіх вязняў — сяброў Курдской рабочай партыі (PKK), якія з пачатку 1980-х гадоў вядзя барацьбу супраць Анкары пад лозунгамі стварэння незалежнай дзяржавы курдаў. Раней CНК стаяла на пазіцыях таго, што курдскага пытання ў Турцыі няма, і нават кроптыкала кіруючу заразу ў краіне кансерватывнай Партою справядлівасці і развіцця (AKP) за спробы весці перамовы з паўстанцамі. Рэвізію быўшых праграмных задач лідэра CНК тлумачыў патрэбай развіцця у краіне грамадзянскіх свободы. Курдскія колы, між тым, ужо падтрымалі прапанову Кемаля наконт агульнай амністіі для баявіку PKK.

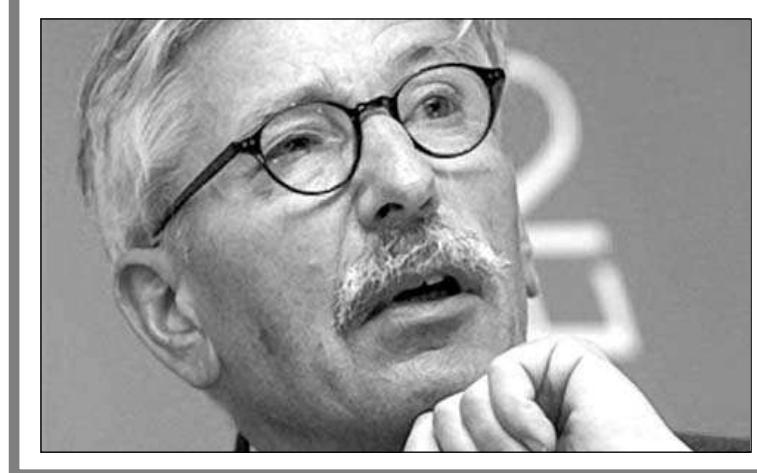
ДЗМІТРЫЙ РАГОЗІН

Рагозін — вядомы расійскі палітык, былы лідэр сацыял-патріятычнай партыі «Радзіма», якая ў 2003 годзе зрабіла сенсацыйны прарыў у Дзяржаўную думу, набраўшы 9 працэнтаў галасоў. У партыі было 135 тысяч сяброў. Больш толькі ў «Адзінай Расіі». У думе «Радзіма» праявіла сябе як партыя апартуністу. Давер да яе хутка ўпаў. Сам Рагозін, як толькі праект «Радзіма» пачаў трашчаць па швах, атрымаў ѽпела месца ў Брюселе як кіраўнік дэлегацыі РФ пры НАТО. Між тым, зараз апошнія рэшткі «Радзімы» нечакана пачалі праяўляць знакі жыцця. З ініцыятывы вядомага эканоміста Міхаила Дзелягіна 11 верасня павінна адбыцца агульнарасійская канферэнцыя. Мэта сходу — пачаць працэс рэгістрацыі новай старой партыі. Стайды — вялікія. Спадзянка, што партыя «Справядлівая Расія», якой Крэмль адвёў ролю левай апазіцыі, зможа ў перспектыве выцесніць з палітычнага поля КПРФ, не спрацеваў. Патрэбны новыя «левыя», функцыю якіх магла выканаць «Радзіма». Аднак, на думку экспертаў, Дзелягін не падыходзіць на ролю іх правадыра. Патрэбна вяртанне харызматычнага Рагозіна. Такі сцэнар Дзелягіну, натуральна, не падабаецца. Усе чакаюць, ці паспрабуе Рагозін адбараць «Радзіму» 11 верасня. Ходзяць чуткі, што ён ужо актыўна падкупляе мясцовыя секцыі напярэдадні сходу. У выпадку правалу мяцяжу Рагозін можа паспрабаваць таксама першым падаць у Міністру зялук наконт рэгістрацыі партыі пад назвай «Радзіма».

ЦІЛА САРАЦЫН

63-гадовы былы міністр ураду Берліну ад Сацыял-дэмакратычнай партыі Германіі (SPD) даўно даставаў кіраўніцтва партыі — і нарэшце дастаў. На працягу апошняга года ён стаў аўтарам серыі заяў расіцкага характару. Спачатку абвясціў турэцкіх і арабскіх эмігрантаў «машынамі па вытворчасці дзялячам, якія носяць паранджу». Пасля заяў, што школьнікі-немцы маюць асаблівіе ген, які дазваляе ім быць больш разумнымі за прадстаўнікоў паўднёвых нацый. Супольнасць рэзка рэагавала на такія сэнтэнцыі. Так, Саюз габрэй ФРГ пропанаваў Ціла перайсці ў шэраг адной з неанацистскіх партый. Выхадкі экс-міністра таксама кідалі цену на саміх эздкаў, якіх сталі ўсё часцей называць «антыемігранцкай партыяй». Шмат хто з актыўістў SPD, нашчадкай эмігрантаў, на знак пратэсту супраць дэмаршаў Ціла паклаў партыйны белет на стол. І вось нарэшце трыванне Габрэяля Зіммера (цяперашні лідэр SPD) лопнула. Вырашана пачаць працэс выключэння Сарацына з шэрагаў партыі. Праўда, зрабіць гэта будзе вельмі цяжка. Раней мясцовыя суполкі, сябрам якой з'яўляецца Сарацын, не дала згоды на ягонае выключэнне. Цікава, што эсдекі традыцыйна маюць праўлемы са старымі сябрамі партыі. Так, Вольфганг Клемент, экс-міністр эканомікі ў кабінёце Шродэра, перабег у 70-гадовым узросце ў лагер лібералаў. Ота Шыл (77 год) — былы міністр юстыцыі — падтрымлівае ідэю хрысціянскіх дэмакрататаў працягнучы тэрмін эксплуатацыі нямецкіх АЭС.

ПОСТАЦІ

Зміцер Колас: «БЕЛАРУСКАЯ МОВА – ДЛЯ ДОБРЫХ СПРАЎ»

На пытанне, колькі ж
выдадзена ім агулам кніг,
перакладчык і выдавец
Зміцер Колас дае адказ з
цяжкасцю — каля дзвюх
соцень. Прынамсі, за апошнія
ніяпоўныя 5 гадоў дзеянасці
ў якасці індывідуальнага
прадпрымальніка — 100.
А раней быў выдавецкі аддзел
Беларускага Гуманітарнага
культурна-адукацыйнага
цэнтра (ліцэя) і кароткі час
супрацоўніцтва з выдавецтвам
«Энцыклапедыкс».
Пра тое, з чаго пачынаўся лёс
перакладчыка і як выдаюцца
беларускія кнігі, Аляксей
Хадыка гутарыць са Зміцерам
Коласам.

— Я з дзяцінства любіў літары. Бацькі з замежных падарожжаў прывозілі разнастайныя выданні, якія я з задавальненнем разглядаў. Брат Уладзімір, старэйшы за мяне на 6 гадоў, пайшоў у школу і вучыў мяне літарам, гэтаксама як і дзед з бабуляй. Так і склалася, што ў 3 гады я ведаў ужо два алфавіты — лацінскі і кірылічны. Размаўлялі ў хаце і па-беларуску, і па-руску. Калі ішла сур’ёзная размова — заўсёды па-руску. А пад добры настрой ці ў свята — пераходзілі на беларускую. Таму ў мяне стваралася ўражанне, што беларуская мова — вясёлая і прызначаная для добрых спраў. Зрэшты, мовы тады асабліва ў галаве не падзяляліся.

— Калі ж прыйшло разуменне, якую професіюabraшь?

— Тады, калі зразумеў, што не стану пісьменнікам. Я чытаў, колькі можа прачытаць дзіцё. І калі прачытаў дастаткова, зразумеў, што наўрад ці я напішу нешта новае. Большасць новых пісьменнікаў пішуць тое ж, што і ранейшыя, толькі па-свойму. І літаратура зводзіцца найперш да стылістыкі. А выяўляць сябе ў стылістыцы можна з дапамогай перакладаў. Усвядоміў я гэта пазней, але ў інствыту паступаў ужо з дакладнай мэтай стаць перакладчыкам.

Пераклад — гэта творчасць, абумоўленая матэрыялам, які ўтрымлівае арыгінал. Ты звязаны сюжэтам, але абсолютна вольны ў лексічным плане: кожная мова будзеца па-свойму лексічна, стылістычна і сінтаксічна. Можна сказаць, што мова зрабіла з малпы чалавека. І адрозніваемся мы менавіта мовамі. Мова ўплывае нават на знешні выгляд чалавека: у кожнай мове свае інтанцыі і нават дыханне, прамоўца па-рознаму варушыць языком. Адпаведна, і твар пачынае фармавацца па-іншаму.

— Вы гаворыце пра асаблі-
васці стылю, а ці магчымыя
вольнасці з сюжэтам?

— Усе сюжэты створаныя ў
Старажытнай Грэцыі, і новы не

выдумае і арыгінальны пісьменнік. Ён можа ўзяць фактalogію, а перакладчык звязаны больш, чым пісьменнік, бо ён абмежаваны сюжэтнымі лініямі і паваротамі, якія створаны арыгінальным пісьменнікам. Але ён вольны ў выбары лексічных сродкаў у сваёй мове. Прыкладам, можна сказаць «мне знаёма» ці «я ведаю», і выбрар тут часцей на густ перакладчыка. Хоць бывае, што і такія рысы ўваходзяць у адметнасць арыгінальнага твора. У апавяданні Сартра «Мур» ідзе аповедадасобы галоўнага героя, але ён сам ал сябе

— *Прачытаўшы, пачалі выдаваць кнігі...*

— «Нас заштурхнулі ў вілікі светлы пакой, і я адразу заміграў ад яркага святла, якое ўдарыла ў очы». З цягам часу я зразумеў памылку, бо траба было напісаць «мае очы заміргалі», падкрэсліваючы адасобленасць унутранага стану героя. У прынцыпіе, пераклад робіцца не слова словам, сказ сказам, і нават не раздзел раздзелам, а вобраз вобразам. Вобразы складаюцца на працягу ўсяго твору, і калі гэта адчуць, пераклад атрымліваеша.

— Выдадзена шмат цікавых кніг, але ацэньваць маюць права найперш чытачы. Пачынаў я з дзіцячай і юнацкай літаратуры хадзяці і зараз ёсьць пераемнасць: гэтая і Карлсан, і Піпі Доўгаяпанчоха, Мумітролі (першы выпуск — «Маленькая тролі і вялікая паводка» сёлета запланаваны яшчэ два). Ёсьць думкі перавыдаца Шарля Пере. Але на сёння дамінуюць серыі «агульнага попыту» — «Літаратурная скарбонка» ў мяк

— *Выдатнае веданне моваў даў Мінскі інстытут замежных моў?*

— Я зразумеў, што апроч гэтага інстытута вывучыць на патрэбным узроўні замежную мову я не змагу. Ездзіць за мяжу было немагчыма, а ў іншых інстытутах мову «вучылі», а не вивучалі. На філалагічным факультэце БДУ выкладалася літаратура, а не мова. А літаратуры мяне ўжо навучыў бацька... Мне з дзяяцінства было страшна глядзець на хатнія кніжныя шафы, якія пагражалі абрынуцца на мяне. А бацька ўсё гэта прачытаў, і быў для мяне сапраўднай «акадэміяй», бо мог расказваць пра любога аўтара і твор, падкрэсліваючы яшчэ дэталі адмысловасці.

парадзе нямецкага калегі дніам выйшаў на знакамітага новазеландскага пісьменніка — імя пакуль сакрэт. Бабуля новазеландца нарадзілася ў Мінску.

Зарас сядр перакладчыкаў ідзе «розрух», з'яўляеца нямала новых імёнаў. Адзінае, што трэба знаёміца з тэкстамі ў сэнсе іх чытэльнасці і «рэдагібельнасці». Прапаноўваеца не перакладаная раней класіка, як «Лялька» Пруса, творы Бернарда Шоу — што ўваходзіць у мае выдавецкія планы бліжэйшага года для серыі «усяго напісанага», «*Littera scripta*». Мяркую працягнуць выданне асноў перакладчыцкай дзейнасці — слоўнікаў. Хутка з'явіца самы ёмісты з тэхнічна падрыхтаваных мной слоўнікаў — беларуска-нямецкі на 70 тысяч словаў і словазлучэнніяў (спажывуцы ўжо атрымалі англійска-беларускі і нямецка-беларускі). Адна з маіх мараў — стварэнне французска-беларускага слоўніка, але стрымлівае адсутнасць часу: даводзіца займацца і перакладамі, і выданнем, і рэалізацыяй надрукаванага. І мала сказаць, што гэта цяжка, бо, улічваючы заказныя выданні, я выпускаю каля 25 кніг на год, не адмаўляючы ў супрацы літаратарам-печаткоўцам. Апошніе — прынцып, паколькі сапраўдная літаратура мусіць расці «на грунце». Чым болей выдаецца, тым болей шансаў, што мы ўбачым новы сапраўдны талент.

Часам аб'ёмная кнігі займаюць месяцы працы, як зборнікі што з'явіца дніамі, — «Успамінь і дзённікі» беларускай эмігранткі з ЗША Зоры Кіпель, кніга, я сказаў, не аднаго жыцця, на 992 старонкі.

*— А якія са сваіх праектаў
Вы лічыце найбольш удалы
мі?*

— Ва ўласным успрынняцца я найперш перакладчык, а не выдавец. З таго, што давялося перакласці, мне падабаецца «Проект рэвалюцыі ў Ню-Ёрку» Алены Роб-Грые, пераклады Шарля Пероне, урыўкі з Рабле і «Песні пра Раланда». Дзве апошнія працы я спадзяюся дарабіць цалкам, бо ўрыўкі друкаваліся толькі ў двухтомнай «Хрестаматыі літаратуры народаў свету», амбітным выданні часоў БГКАЦ, складаннем якога кіраваў Лявон Баршчэўскі. Супрацоўніцтва з апошнім цягам маёй выдавецкай працы вельмі плённае. Прасягну пераклады Жана Поля Сартра і Альбера Камю, у прыватнасці рамана «Чума», не скончаныя ў 1980-я, калі творы гэтых аўтараў выходзілі ў «Мастацкай літаратуры». Што ж да п'ес Камю, я іх пераклаў і надрукаваў у розных зборніках усе

— Што з Вашых работ знаходзіла ўвасабленне на сцене?

— Нямала, прычым перакладаў не толькі з французскай, але і з англійскай. «Чароўная нядзелька для пікніка» Тэнесі Уільямса ставілася ў Маладэжным тэатры як і «Маленькая Аліса» Эдварда Олбі. Апошняя, вельмі цікавая, але закручаная, з тэатру абсурду.

пратрымалася нядоўга: яна разлічана на спецыфічнага, вельмі падрыхтаванага гледача. Мікалай Пінгін папулярную п'есу Франсіса Вебера «Вячэра з дурнем» ставіў двойчы — па-руску ў антрэпрызе і па-беларуску ў Купалаўскім. Да тэатра ў мяне асабліва стаўленне, бо я быў выхаваны бацькам — тэатральным крытыкам, шмат п'ес і глядзёў, і чытаў. Зараз ідзе падрыхтоўка пастаноўкі — не будзем пакуль раскрываць таямніцы, дзе і калі, — з Шарля Перо, такога спектакля, які б зацікаў і дзяцей, і дарослыіх. Бо вядома, усе казкі Перо заканчваюцца абсалютна дарослымі мараліямі...

— Як выдаец, раскажыце пра стан рэалізацыі беларускамоўнай літаратуры.

— Гэта больш усіх выдаўшо, і прыватных, і дзяржаўных, хача дзяржаўным лягчэй. Яны маюць магчымасць распавяслу ўніверсітэтам, прафсаюзам, адміністрацыйнымі ведамі. Кінгіскі плюсні

ным рэсурсам. Кнігарні плацяць нерэгулярна, што азначае немагчымасць аднаўлення роўнага па памеры выдавецкага цыклу пры спозненым вяртанні сродкаў. На пачатку 1990-х гадоў беларуская і дзіцячая літаратура не абклада-лася падаткамі, зараз сітуацыя іншая. Уявіце, продаж кніг ліцэнзуецца пад пазыцый «гандаль канцтаварамі». Калі ў той жа Pacii кнігавыдавецтва не абкладаецца падаткамі, то захопу рынку расійскай кнігай тлумачыцца не толькі фактам моўнай сітуацыі, але і тым, што пры больш спрыяльных падатковых умовах і аб'ектыўна большых накладах расійская кніга атрымліваецца танней і больш якаснай. Без дзяржаўнай апекі над літаратурай не варта чакаць нікага зруху. У Беларусі сітуацыя выключальная: ва ўсім све-це выданне літаратуры не толькі льгатуецца, але атрымлівае вялізныя субсіды ад дзяржавы і ад грамадства. У нас жа адсутнасць грамадскіх фондаў па падтрымцы гуманітарных пачынанняў дапаў-ненча падатковым пресам.

неабходна іншае стаўленне да беларускай мовы і культуры. Мова павінна вывучацца не як лаціна ў «рэзэрвацыі» ў школе. Выйшаўшы з яе сцен, мы не можам ні паглядзець кіно па-беларуску, ні прачытаць класіку. У нас яшчэ не перакладзеная сусветная класіка, а калі мы хочам мець вышэйшую беларускую школу, нам неабходны адпаведны корпус тэкстаў. Адкрываючы беларускі ўніверсітэт, пра што зараз нярэдка гаворыцца, трэба паралельна перакладаць літаратуру. Выкажу крамольную думку, гэта можна рабіць як калісці ў краінах Балтыі, у якіх, па вызваленні ад Расійскай імперыі, пераклады класік цягам дзесятка гадоў ажыццяўлі не заўсёды з моў арыгіналаў, а ўвогуле з любых моў, разумеючы, што сілаў малых народаў на іншае не хопіць. Пераклад — інструмент дабудовы нацыянальнай культуры, таму ў свеце перакладаў выходзіць у сотні разоў больш за арыгіналы.

ПРАГНОЗ

СОНЦА ЎДАРЫЦЬ ПА РЭЖЫМУ

Андрэй РАСІНСКІ

Сонца спаліла зямлю. Расія захлынулася ад пажараў. Па тэлевізіі расказаці, як суседзі пакутуюць — і як хораша і стабільна ў сённяшній Беларусі. Але... Сонца рыхтуе рэжыму знішчальны ўдар.

Рэха сонечных штормаў

У далёкім 1918 годзе гісторык Аляксандр Чыжэўскі абараніў дысертацию. Высновы працы — скандальная: гісторычны падзеі падштурхоўваюцца сонечнай актыўнасцю. Актыўнае Сонца, з плямамі — гэта рэвалюцыі ў Англіі (1648), Францыі (1789 і 1830), вясна народаў 1848 года, паўстанне ў Італіі (1860), Парыжская камуна (1870), рэвалюцыі ў Расіі (1905 і 1917). Гэта вялікія перасяленні народаў, ганенін на ўсход, Варфаламеевская разня, псіхічныя эпідэміі.

Падчас сонечных пікаў вылупчаныя духоўныя і палітычныя лідэры: Аларых (395), Атыла (441), Мухамед (622), Тамерлан (1367), Жанна Д'Арк (1429), Саванарола (1489), Ліжэздэмітрый (1605), Багдан Хмяльніцкі, Алівер Кромвель (1648), Вашынгтон (1777).

Нават Напалеон, які, здавалася, толькі па ўласнай волі скараў Еўропу, падпрадкоўваўся сонечным цыклам. На сонечным піку 1804 года ён каранаваўся, а ў 1816 годзе (другі пік) — паспрабаваў вярнуцца да ўлады.

А вось паспяховыя ваенныя паходы, калі інтэрвенцыя амаль не сустракае супраціву, лепей ладзіць на сонечных мінімумах.

Чыжэўскі падсумаваў:

«1) У сярэдніх пунктах сонечнага цыклу масавая дзейнасць чалавецтва на ўсёй паверхні Зямлі, пры наяўнасці ў чалавечых супольнасцях эканамічных, палітычных ці ваеных узбуджальных фактараў, дасягае максімальны напругі, што выяўляецца ў псіхаматорных пандэміях: рэвалюцыях, паўстаннях, войнах, паходах, перасяленнях <...>.

2) У крайніх пунктах цыклу напруга агульначалавечай дзейнасці ваенага ці палітычнага характару паніжаецца да мінімальнай мяжы, саступаючы месца <...> дэпрэсіі мас...»

Надалей высветлілася, што выбухі Сонца ўпільваюць на эпідэміі халеры і грыпу, на дыфтерыйныя атакі (яны ўпадабалі мінімумы), на траўмы і наяўнасці ўзпадлікі, на смерць ад інфаркту. Наватое, як кроў ўпільвае камякамі, як навукоўцы робяць адкрыцці і як развіваюцца вулканічныя фяноны, — працэсы, чулыя да сонечных выбуху.

Далёкае рэха сонечных штормаў узмацняеца масамі. Высновы Чыжэўскага пацвердзіліся: 1957 год (1956 — Венгрия), 1968 год (Пражская вясна), 1979 год (Франская і Афганская рэвалюцыі — 1978), 1989 год — канец камунізму, 2001-ы — атака тэрарыстаў.

Памяркоўныя з камянімі

Скептыкі могуць паціснуць плячыма: «А ў нас стабільнасць.

І памяркоўныя беларусы, якія ад сонца анікім чынам не залежаць». Але беларусы ў гэтым сэнсе нічым не розніцаць ад іншых народаў. Паглядзім на «памяркоўных» уважлівей.

Вось іх дзейнасць за апошнія два стагоддзі:

1817—1823 — тайная студэнцкая таварыстыў ў Віленскім універсітэце (заснаванне супадае з сонечным максімумам за 1816—1817 гады).

1830—1831 — шляхецкае паўстанне ў Беларусі, Літве і Польшчы — гэта наступны сонечны пік 1830 года.

1836 — Франц Савіч стварае нелегальнае студэнцкае «Дэмакратычнае таварыства» (акурат на піку 1837 года).

1846—1849 — дзейнасць на Беларусі падпольнай арганізацыі «Саюз свабодных братоў» (чарговы пік 1848 года).

Сонечны максімум 1860 года суправаджаўся сялянскімі хвяляваннямі ўлетку і стварэннем падпольных арганізацый, што рыхтавалі чаргове падполье. Само паўстанне 1863—1864 гадоў адбылося на спадзе сонечнай дзейнасці (што, магчыма, і падтрымала на ягоныя вынікі). Аднак праз 20 гадоў беларусы ад душы кампенсавалі маўчанне абліскоўленых 70-ых.

У 1881 годзе ў Пецярбургскім універсітэце ствараецца нелегальнае беларускае зямляцтва; у краі з'яўляецца паўночна-заходняя арганізацыя «Народная воля». Ігнат Грыневіцкі забівае цара Аляксандра II. У 1884 годзе выдаецца нелегальны часопіс «Гоман», з'яўляючыся першыя рабочыя гурткі. У Вільні друкуецца «Праграма рабочых», у 12 валасцях Бабруйскага, Слуцкага і Ігуменскага паветаў адбываюцца хвяляванні сялян. Гэта ўсё адбывалася на сонечным піку 1880-х гадоў.

Наступны сонечны выбух суправаджаўся страйкамі: 1894 год — забастоўка рабочых Гомельскіх чыгуначных майстэрняў. 1895 год — страйк мінскіх чыгуначнікаў. Усё — па максімуме 1893 года, калі ўзвесень сонечнай актыўнасці быў яшчэ даволі высокім.

Сонечны пік быў і ў 1905 і 1917 гадах.

Найвышэйшы ўздым Беларускай сялянска-работніцкай грамады ды Таварыства Беларускай школы ў Заходній Беларусі прыпадае на 1926—1927 гады. Гэта

у 1956 годзе за антысавецкую агітацыю асуджаецца малады журналіст Фёдар Кардаш. У Гомелі ў 1956—1957 гадах дзейнічае падпольная арганізацыя «Партыя свабоды рускага народа». Адпаведны сонечны максімум — 1957 год.

На пад'ёме сонечнай актыўнасці мастак Яўген Кулік арганізуе асветніцкую супольнасць «На Падашку» (1966 год). Калі сонечныя плямы растуць — выбухае «другое слуцкае паўстанне». Шматтысячныя натоўп патрабуе для камуніста, які забіў чалавека, смяротнага пакарання. Адбываецца крылавая сутычка з сіламі аховы. Памяшканне суда спалена, 70 чалавек асуджана.

Чэхаславацкія падзеі выклікаюць у Беларусі розгалас (і рэпрэсіі). Студэнты БДУ патрабуюць перавесці выкладанне на беларускую мову. У 1969 годзе (доўгі сонечны максімум) — 20 тысяч выбаршчыкаў галасуюць супраць кандыдатаў у мясцовыя саветы (гэта ў камуністычныя часы!). І пад завязку — пакуль сонца яшчэ гарачае — адбываецца бойка мінскіх хіпі з міліцыяй (з боку хіпі — да 400 чалавек).

Дык няўжо беларусы не адчуваюць сонечных выбуху?

Нарэшце, 1979 год. Арганізата Беларускай спеўна-драматычнай майстроўні. Няцяжка здагадацца — на сонечным піку. А наступны сонечны выбух, які прынёс Беларусі волю, многія добра памятаюць.

Дарэчы, у Беларусі адзін сонечны пік слабейшы, другі — мацнейшы, аднак найбольшыя

грамадскія забурэнні адбываюцца праз 22 гады.

Канец непрыгожай эпохі

Аляксандр Лукашэнка прыйшоў да ўлады, калі сонца рэзка спішлася — і людзі знясілі. У гэтым кіраўнік Беларусі падобны на Брэжнёва, які скінуў Хрушчова падчас сонечнага мінімуму 1964 года.

Зрешты, раферэндум 1996 года — гэта самы мінімум у сонечным цыкле. Аляксандр Чыжэўскі быўцам пра Беларусь пісаў: «Перыяд мінімальнай узбуджальнасці спрыяе капітуляцыі, акупацыі, максімальному скарачэнню парламентарызму, узмацненню адзінства».

Затое наступныя фазы для «адзінства» несуцяшальныя. Падчас «росту ўзбуджальнасці» палітыкі і прэса аднаўляюць свой уплыў. Пытанні палітычныя ставяцца і абвастраюцца.

На этапе «максімальнай узбуджальнасці» (і сонечнай актыўнасці) «даследковая невялікай нагоды, каб масы загарэліся». Чыжэўскі перакананы, што «стыхійны гвалт, жорсткасць, азлабленне, эпілептычнае шаленства, прага помсты, эпідэмія забойстваў, панік, пагромаў, спусташальных набегаў» супадаюць з часам найвышэйшай сонечнай актыўнасці.

Спадзяюся, што Беларусь зацеражаецца ад экспансіі, тым болей, што плады трэцяй фазы — «максімальная развіццё парламентарызму», «дэмакратычныя і сацыяльныя реформы», «абмежаванне адзінства».

Але нават чацвёртая фаза — «падзення ўзбуджальнасці» для дыктатуры неспрыяльная. Памаранчавыя рэвалюціі адбыліся на сыходзе сонечнай актыўнасці.

Рэжым праскочыў пік 2000 года, адкупіўшыся ад яго чужымі ахварамі.

Патэнцыйныя канкурэнты былі зняшчаны эскадронамі смерці. Яшчэ адно крылавае «дасягненне» — Няміга.

Адначасова мітынгі 2000-х збиралі нечуваныя на сёння настойныя. А дзяржайнную пралаганду доўга калапіца ад дэмантрантаў з камянімі (наступствы сонечнай актыўнасці 1999 года).

Але новыя лідэры на той час былі яшчэ квілымі. Выглядае, што цяпер — інакш. Нават халодны 2006 год, калі сонца ледзьвие ліпела, спарадзіў Плошчу. А 2008-ы — самая сонечная зіма (і страчаны час для ідэалагічнага наменклатурнага перавароту) — супрадажаўся нестандартнымі для сезона фразамі пра лібералізацыю. Толькі грамадскія праблемы засталіся неразвязанымі — і назапашваюцца, як ладная бочка пораху.

Тым часам колькасць сонечных плямаў пачала павышацца.

У 2010 годзе іх будзе яшчэ шмат — і гэта дазволіць рэжыму па інерцыі праскочыць «выбары». Затое пасля выбараў — цяжкі 2012 год. Чаканы сонечны максімум (які можа сусуніца на 2011—2014 гады).

Выбухі на Сонцы абяцаюць стацца мацнейшымі, лідэраў у натоўпі можа не быць, увогуле («без прэзідэнта!», «парламентская рэспубліка!»).

Сонечны шторм набліжаецца.

Вільям Блэйк. Чырвоны Дракон і Жонка, апранутая ў сонца (1806-1809)

КУЛЬТУРА

▶ ВЫСТАВА

ВЯРТАННЕ МАСТАКА

Аляксей ХАДЫКА

Прайшло каля 10 гадоў ад таго часу, як сям'я мастакоў Наталлі Залознай і Ігара Цішына пасялілася ў Бельгіі. Беларускае культурнае прадстаўніцтва на Захадзе — так можна сказаць пра іх, бо яны не толькі па-ранейшаму дэкларуюць сваю сувязь і прыналежнасць да радзімы, але імкнуща рэпрэзентаваць яе на буйных міжнародных форумах. На Венецыянскім Біенале—2005, не чакаючы прыходу ў Венецию дзяржаўных музейных структур з Беларусі, яны разам з Валерыем Шкарубам, Русланам Вашкевічам, Уладзімерам Цэслерам, Леанідам Хобатавым і Андрэем Задорыным узялі ўдзел у арганізацыі першага беларускага павільёна.

Зараз Залозная і Цішын вяртаюцца ў Беларусь з уласнымі маштабнымі выставамі. Увесну залы Музея сучаснага мастацтва прымалі творы Залознай, а 30 жніўня наведвалінікаў сустэрна серыя работ Ігара Цішына

«Мэта». Сабралася нязвыкла багата публікі — крытыкі, літаратары і мастакі, сябры Ігара, якія атакавалі крыху разгубленага творцу: ён спрабаваў слаба супраціўляцца, прапаноўваючы дасылаць бясконція пытанні прэзы электроннай поштай у Бельгію. Цішына вітаў яго настаўнік па Беларускай акадэміі мастацтва Гаўрыл Вашчанка, выказаўшы задавальненне, што гады працы на Захадзе майстэрства яго вучня толькі вырасла.

Трансгресія — так ахрысцілі экспектаціяныя жывапісныя якасці палотнаў Цішына ва ўступіні слове, маючы на ўвазе дынамічныя характар прасторы твораў, у якіх надпісы, бы ў іконе, накладаюцца на выявы, дадаючы магчымасці ўяўлению адпраўляцца ў шлях дарогай асацыяцый і неспазнаных сэнсаў. Жывапіснае вымярэнне ў іх раз-пораз судносіща з фатаграфічнымі выявамі (серыя «Пераўтварэнне», 2010). А ў палатне «Узлёт», якое спалучае шагалаўскую каларыстыку і абагульненне форм са стылістыкай беларускіх народных абразоў, да блокаў імкненіца вазок на колах з напаўпрывіднай постаци — чым ні старазапаветнае ўзнясенне прарока Іллі на неба? Побач — мэта ўзлётнага падарожжа, «ілюзія» раю, дзе мастак прапануе пагрэцца да яго вогнішча з паленцай дровай, ля якога высыпаныя на палатно зблытанным хаосам літараў і словаў радкі ці то ўспамінаў, ці то вершаў.

Ігар Цішын, Андрэй Задорын, які з'ехаў пасля рэферэндуму пра сцяг і мову ў Галандыю, ці Сяргей

Ігар Цішын ля палатна «Узлёт»

Рымашэўскі, які застаўся — герой новага фільма Уладзіміра Коласа «Крызіс у раі», які хутка можна будзе ўбачыць на «Белсаце». Пакаленне, у творчасці якога так ці іначай адлюстраваўся канфлікт — праз эміграцыю ці дыстанцыяванне ад афіцыёзу ў андэграунд. Дзякуючы маштабу талентаў Еўропа за нашымі заходнімі межамі кагосці з іх прыняла фізічна, кагосці — творамі, з захапленнем набытымі ў калекцыі і музеі. Зараз надыходзіць час іх звароту на радзіму і спробы новага дыялогу.

«Урэшце, мне падабаецца факт майго вяртання ў Беларусь, галоўнае, што зараз ёсьць такая магчымасць, ездзіць сюды і вяртацца ў Бельгію. Спадзяюся, што хутка ў мяне будзе шанс наведаць гісторычную радзіму часцей: падросын, ён амаль дарослы, і мы з Наталляй вальней перамяшчамося па свеце. Час зараз не такі,

як пры савецкай уладзе, калі ты з'ехаў — і не можаш вярнуцца. Так што я і Наталля плануем свае выставы ў Беларусі ў іншых залах досьпіц хутка, можа, у наступным годзе», — паведаміў «НЧ» мастак. І зазначыў, што, на яго думку, сярод тых, хто пакінуў Беларусь у 1990-я, хто расчараваны яе паворотам назад у савецкі застой, але не страціў ідэнтычнасці, будзе развівацца рух да аўяднання. Мэта — супольныя культурныя праекты, дзе гэтая ідэнтычнасць магла б захавацца і выявіцца.

Персанальныя выставы мастака апошнімі гадамі праходзілі ў Мінску, Цюрыху, Бру塞尔, Лондане, Ітане, Гаазе, Кельне і Малазе, разам з іншымі творцамі яго работы экспанаваліся ў Венецыі (біенале), Варшаве, Берліне, Эсene, Генце, Клермон-Феране, Маскве і Браціславе. Мінская выставка Ігара Цішына будзе працаваць да 11 верасня.

▶ ФЕСТЫВАЛЬ

ХРЫСЦІЯНСКАЕ КІНО Ў БЕЛАРУСІ

Міжнародны фестываль хрысціянскіх фільмаў і тэлепраграм «Magnificat» — з'ява адметная як у кінематографічным, так і рэлігійным жыцці Беларусі. На гэты раз яго адкрыццё адбудзеца ў Мінску 7 верасня, дэманстрацыя ж асноўнай часткі конкурснай праграмы ўжо традыцыйна пройдзе на Глыбоцькім з 8 па 11 верасня. Пра асаблівасці сёлетняга кінафорума з яго нязменнымі прэзідэнтам, рэжысёрам дакументальнага кіно Юрыем Гарулеўым размаўляў Альесь Лапо.

— Наколькі ў свеце распаўсюджана практика злучаць кіно і рэлігію?

— Самы магутны кінафестываль рэлігійнага кшталту — рымскі «Religion today», на якім прадстаўляюцца хрысціян-

Юры Гарулеў

скія, мусульманскія, будысцкія фільмы, кінапрадукцыя больш дробных рэлігій. Аднак нельга сказаць, што рэлігійныя ці хрысціянскія кінематографічныя рух у Еўропе вельмі распаўсюджаны.

Адным з самых вядомых у каталіцкім свеце з'яўляецца кінафестываль у польскім мястэчку Непакаліянаў, які можна назваць братнім для нас: яго

арганізаторы зрабілі шмат для таго, каб ланцужок каталіцкіх кінафестываляў быў працягнуты ў Беларусь і Расію. Нагледзячы на тое, што «Magnificat» патрануе Канферэнцыя каталіцкіх епіскапаў Беларусі, ён мае экumenічны напрамак. У нас прадстаўлены і праваслаўныя, і пратэстанцкія фільмы — межаў паміж канфесіямі мы не праводзімі.

— У чым адметнасць сёлетняга фестываля і яго конкурснай праграмы?

— Фестываль стаў на ногі — і гэта галоўнае. Напачатку было дастатковая няшмат моцных ражысёрскіх, аператарскіх работ. Аднак сёня амаль кожная кінакарціна аўтарская, па-мастаку зробленая.

Наш фестываль праводзіцца на Глыбоцькім і ад местачковага характару адмаўляцца не збіраецца. Зрэшты, упершыню фестываль адкрывецца ў Мінску, і на тое маюцца свае прычыны. Па-першае, сёлетні год адметны для каталіцкіх храмаў горада: Кафедральному касцёлу спаўніеца 300 гадоў, Чырвонаму — 100. Абысці

гэтыя падзеі фестываль не мае права. Па-другое, хацелася б удзельнікаў фестываля пазнаёміць са сталіцай, а мінчукоў — з хрысціянскім кіно. Трэцяя прычына: фестываль мусіць стаць больш вядомы ў Беларусі.

— Як часта хрысціянскае кіно здымаюць у Беларусі? Ці адпавядае яно міжнародным стандартам якасці?

— У Беларусі маюцца дзве структуры вытворчасці дакументальнага кіно — студыя «Летапіс» і «Беларусьфільм» і «Белвідэацэнтр». Аднак у год яны робяць адну-дзве стужкі з рэлігійна-духоўным ухілам. Астатнія — фільмы, што здымаюцца пры непасрэднай падтрымкы царквы ці касцёла. Так, пры некаторых буйных храмах існуюць асобныя кінастудыі. Сярод іншых можна вылучыць кінастудыю пры Мінскім Свята-Елісавецкім манастыры. На першым фестывалі студыя дасылала фільмы, у якіх цалкам ігнаравалася кінематографічная стылістыка. Простая кінастыла ў рэлігійнага казання, пра якія б духоўныя, важныя рэчы не гаварыў герой фільма, — гэта яшчэ не дакументальная кіно. З кінематографічнага пункту гледжання такія карціны не цікавыя. Сёлета студыя даслала стужкі,

пра якія можна сказаць, што гэта сапраўднае кіно. У гэтым плане відавочны рост майстэрства айчынных кінавытворцаў.

— Гадоў пяць-дзесяць таму беларускае дакументальнае кіно зрабіла ладны крок наперад, айчынную дакументалістыку было не сорамна паказваць за мяжой: фільмы Віктара Аслюка і Галіны Адамовіч перамагалі на міжнародных фестывалях. Сёння здаецца, што наша кіно вярнулася ў свой звыклы крызісны стан.

— Гаворка пра крызіс мае падставу. На тое ёсьць свае прычыны. Няма стымулу для майстроў. Моладзі няма. Не хапае плёнкі. Кінастудыя амаль не здымае. Хоць гадоў трышацца таму ўсё было інакш. На кінастудыі панавала працоўная атмасфера: быў шырокі кадравы склад, былі фільмы, якія ўз্যдымалі проблемы. Зараз нас вельмі мала: працуе ўсяго з дзесятак рэжысёраў. На кінастудыі ўжо другі год адбываецца абанаўленне кінаапаратуры. Аднак ці правільна гэта, калі няма каму працаўаць?! Можа, лепей было б сабраць таленавітую моладзь і накіраваць на вучобу ва Усерасійскі дзяржаўны інстытут кінематографії?